

Περιβαλλοντική απόκριση ενός Ελληνικού Παραδοσιακού Οικισμού Μελέτη περίπτωσης: Καλλιθέα Δράμας

Αννούλα Πασχαλίδου

Γεωπόνος Α.Π.Θ.

Αρχιτέκτων Τοπίου Α.Τ.Ε.Ι. Καβάλας

M.Sc. Ε.Α.Π. –Σχολή Θετικών Επιστημών

& Τεχνολογίας

-Περιβαλλοντικός Σχεδιασμός Πόλεων και

Κτιρίων

Ph.D. St. Δ.Π.Θ.

ΔΡΑΜΑ, 2014

Περιβαλλοντική απόκριση
ενός Ελληνικού Παραδοσιακού Οικισμού
Μελέτη περίπτωσης: Καλλιθέα Δράμας

ΠΙΝΑΚΑΣ ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΩΝ

Εισαγωγή	σελ.4
1. Ιστορικά στοιχεία	σελ.4
2. Περιγραφή της περιοχής μελέτης	σελ.4
2.1 Κλίμα	σελ.5
2.2 Γεωγραφική θέση	σελ.5
2.3 Ανάγλυφο – Τοπογραφία	σελ.5
2.4 Γεωλογία - Σεισμικός κίνδυνος	σελ.5
2.5 Υδρολογία – Επιφανειακά νερά	σελ.6
2.6 Χλωρίδα - Πανίδα	σελ.6
2.7 Κοινωνικό – οικονομικό περιβάλλον	σελ.7
2.8 Πολεοδομική οργάνωση – οικιστικός ιστός	σελ.7
2.9 Μοναδικά στοιχεία – Τοπόσημα	σελ.7
2.10 Οικοδομική νησίδα	σελ.7
2.11 Κτιριακά κελύφη - Τυπολογία – Κατασκευή	σελ.8
3. Η περιβαλλοντική απόκριση του οικισμού	σελ.8
3.1 Η επιλογή της θέσης του οικισμού	σελ.8
3.2 Προσανατολισμός	σελ.9
3.3 Τοπικά διαθέσιμα υλικά και πόροι	σελ.9
3.3 Ηλιασμός και ηλιοπροστασία	σελ.9
3.4 Αερισμός και ανεμοπροστασία	σελ.9
3.5 Προσαρμογές στο φυσικό περιβάλλον	σελ.10
3.6 Αλλοιώσεις του φυσικού περιβάλλοντος	σελ.10
4.Εξέλιξη στο χρόνο	σελ.10
ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ	σελ.12
ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ	σελ.14

Εισαγωγή

Οι παραδοσιακοί οικισμοί είναι ένα χαρακτηριστικό γνώρισμα του γενικότερου ελληνικού χώρου, με σπάνια αισθητική, πολεοδομική και ιστορική αξία. Πρόκειται για οικιστικά σύνολα, από κτίρια κατοικίας, σε μικρή απόσταση μεταξύ τους που συνδέονται με κοινόχρηστους δρόμους οι οποίοι συχνά εξακτινώνονται από μια ή περισσότερες διαμορφωμένες πλατείες ή ελεύθερους χώρους μπροστά από εκκλησίες. Συγκροτήθηκαν μέσα σε ιστορικά διαμορφωμένες συνθήκες και εξελίχθηκαν στο πέρασμα του χρόνου, άλλοτε ως καταφύγια, προκειμένου να προστατευτούν οι πληθυσμοί από την επιβουλή των κατακτητών ή την απειλή πειρατείας και άλλοτε ως εστίες τοπικής γεωργικής, κτηνοτροφικής ή βιοτεχνικής παραγωγής και εμπορικών συναλλαγών. (http://www.protiserron.gr/paradosi/arxitektonikh/tur_arxitekt.html).

Οι οικισμοί αυτοί ενσωματώνουν ποικίλα χαρακτηριστικά βιοκλιματικού σχεδιασμού τόσο στη δομή και οργάνωσή τους αλλά και στην ιδιαίτερη κατασκευή των κτηρίων τους.

Με την παρούσα μελέτη περίπτωσης του οικιστικού συνόλου της Καλλιθέας Δράμας θα γίνει προσπάθεια παρουσίασης των γενικών χαρακτηριστικών του. Κυρίως όμως θα γίνει επικέντρωση στην περιβαλλοντική απόκριση του οικισμού και ανάλυση της χρήσης και της εντοπιότητας των υλικών κατασκευής, του ηλιασμού και της ηλιοπροστασίας, του αερισμού και της ανεμοπροστασίας, και τέλος, της δυνατότητας επαναχρησιμοποίησης και ανακύκλωσης των υλικών.

Τέλος, εξάγονται συμπεράσματα σχετικά με τη συμβολή αυτών των παραγόντων στην εξασφάλιση της ποιότητας ζωής καθώς και για την εξέλιξη και προοπτική του οικισμού.

1. Ιστορικά στοιχεία

Η Καλλιθέα είναι ένα χαρακτηριστικό παράδειγμα οικισμού της Ανατολικής Μακεδονίας και της ιδιαιτερότητας των οικισμών του Μενοίκιου όρους (Καλή Βρύση, Ανθοχώρι, Χαριτωμένη, Μικρόπολη) .

Όπως προκύπτει από τα διάφορα αρχαιολογικά ευρήματα, από αρόσεις και απ' ότι διασώθηκε από την παράδοση, το χωριό ήταν διάσπαρτο στα διάφορα σημεία του κάμπου και στις ορεινές ή ημιορεινές περιοχές, μη εξαιρουμένου του σημερινού. Ενδείξεις τέτοιων πεδινών οικισμών υπάρχουν στις πεδινές περιοχές Βρύση, Τούμκοεκ, Λιγορίνοβα, Τσάδαρ, Χάνια και σε ορεινές ο νυν οικισμός Εγρί-Δερέ και Ρούσετς. Η δημιουργία αυτών των οικισμών τους ευνοούσε στην εκτέλεση των αγροτικών εργασιών. Σ' αυτό συνέβαλλε και η ύπαρξη πολλών διάσπαρτων πηγών νερού. Οι ορεινοί ή ημιορεινοί οικισμοί πρέπει να ήταν μεικτοί και κτηνοτροφικοί και αγροτικοί. Ο ορεινός όγκος ήταν ιδανικός για τις κτηνοτροφικές ανάγκες, τα δε γύρω χωράφια λόγω του μικρού αριθμού των κατοίκων για την εκτέλεση των αγροτικών δραστηριοτήτων. (<http://kallithea-dramas.blogspot.com/>)

Μετά την κατάληψη της Ανατολικής Μακεδονίας από τους Οθωμανούς το 1373 οι μικροί αυτοί οικισμοί με την πάροδο του χρόνου, άρχισαν να διαλύονται. Σ' αυτό συνέβαλε το ισχύον τότε φεουδαρχικό σύστημα το οποίο βασιζόταν στην μεγάλη γαιοκτησία. Έτσι βλέπουμε την δημιουργία Ελληνικών Οικισμών σε ορεινά ή ημιορεινά μέρη τα οποία δεν ενδείκνυντο στο φεουδαρχικό σύστημα και στα πεδινά τα μεγάλα τσιφλίκια των μπέηδων. Οι διάσπαρτοι αυτοί πεδινοί οικισμοί μετά την αρπαγή των περιουσιών τους άρχισαν να καταφεύγουν προς τα ορεινά, και να δημιουργούνται ή να αυξάνονται οι ορεινοί οικισμοί.

Ο ημιορεινός οικισμός με την ονομασία Εγρί-Ντερέ, με τα άφθονα νερά του συγκέντρωσε τους πεδινούς οικισμούς και έτσι έχουμε τη δημιουργία του χωριού. Η δημιουργία του μικρού οικισμού σε χωριό πρέπει να συντελέστηκε μετά το 1450-1550 ή να άρχισε να συντελείται. Μία παράδοση λέει ότι οι πεδινοί οικισμοί προσεβλήθησαν από μια κακή επιδημία και αναγκάστηκαν οι κάτοικοι να εγκαταλείψουν τα πεδινά και να ανέβουν προς τα ορεινά ή ημιορεινά. Αφού ο ημιορεινός αυτός οικισμός έλαβε τη μορφή χωριού άρχισε με την πάροδο του χρόνου η εγκατάσταση και νέων οικογενειών από διάφορα μέρη ιδίως από την Δυτική Μακεδονία. (<http://kallithea-dramas.blogspot.com/>)

2. Περιγραφή της περιοχής μελέτης

2.1 Κλίμα

2.1.1 Μακροκλίμα

Σύμφωνα με τον ισχύοντα κανονισμό Θερμομόνωσης η Ελλάδα χωρίζεται σε 3 κλιματικές ζώνες. Η περιφερειακή ενότητα της Δράμας (όπου ανήκει ο οικισμός της Καλλιθέας) ανήκει στην Δ κλιματική ζώνη (χάρτης 8).

Το κλίμα είναι ηπειρωτικό με απόλυτη μέγιστη ετήσια θερμοκρασία 27,15°C και ελάχιστη 2,92°C. (πίνακας 3). Η μέγιστη τιμή της θερμοκρασίας αέρα παρατηρείται τον Αύγουστο και η ελάχιστη τον Ιανουάριο. Η μέση μηνιαία σχετική υγρασία εμφανίζεται το Δεκέμβριο (77,4%) και η ελάχιστη τον Αύγουστο (49,9%). Η μέση ετήσια ταχύτητα του ανέμου στην περιοχή είναι 0,40m/sec<5m/sec γεγονός που σημαίνει ότι οι άνεμοι δεν είναι ενοχλητικοί για τους κατοίκους της περιοχής. Οι επικρατούντες άνεμοι είναι ανατολικοί (Α) και νοτιοανατολικοί (ΝΑ) το καλοκαίρι και την Άνοιξη και Βόρειοι- Βορειοδυτικοί (Β-ΒΔ) το χειμώνα. Κατά τους μήνες Ιούλιο και Αύγουστο παρατηρείται η μεγαλύτερη διάρκεια ηλιοφάνειας, ενώ η μικρότερη εμφανίζεται τον Δεκέμβριο και τον Ιανουάριο. Η ετήσια βροχόπτωση είναι 541,2mm ενώ το μέγιστο μηνιαίο ύψος βροχόπτωσης παρατηρείται το Νοέμβριο και το ελάχιστο το Σεπτέμβριο (<http://www.cres.gr/kape/datainfo/clima.htm>) (Διπλωματική ΕΑΠ –Συμμεονίδου Παναγιώτα,2008).

2.1.2. Μικροκλίμα

Ο οικισμός της Καλλιθέας βρίσκεται επί του όρους Μενοικίου και παρουσιάζει κλίμα ηπειρωτικό. Οι θερμοκρασίες το χειμώνα κατεβαίνουν πολύ συχνά κάτω από 0 °C και τα χιόνια διαρκούν 1-2 μήνες, ενώ οι βροχοπτώσεις ξεπερνούν τα 1.000 χιλ. ετησίως. Η ξηρή περίοδος είναι σύντομη (1,5-2,5 μήνες). Λόγω της θέσης του είναι σχετικά προφυλαγμένος από ανέμους (<http://www.mikropoli.com/mikropoli1/index.htm>).

Το μικροκλίμα της Καλλιθέας θεωρείται εδώ και χρόνια υγιεινό και λόγω αυτού και η ίδρυση και λειτουργία θερινών παιδικών κατασκηνώσεων.

2.2 Γεωγραφική θέση

Η Καλλιθέα βρίσκεται στην Ανατολική Μακεδονία, ανήκει διοικητικά στην Περιφερειακή Ενότητα Δράμας - Δήμο Προσοτσάνης και θρησκευτικά στην Μητρόπολη Ζιχνών και Νευροκοπίου (χάρτης 1,2)(Διαγραμματικός χάρτης 1).

Ο οικισμός της Καλλιθέας απέχει 682χλμ. από Αθήνα, 169χλμ. από Θεσσαλονίκη, και 19χλμ από Δράμα (χάρτης 2,4).

2.3 Ανάγλυφο – Τοπογραφία

Στις ανατολικές παρυφές του Μενοικίου όρους και σε υψόμετρο της εκκλησίας και της πλατείας του χωριού, 460 μέτρων από την επιφάνεια της θάλασσας και επί ανωμάλου εδάφους βρίσκεται η Καλλιθέα (χάρτης 3,4) (<http://kallithea-dramas.blogspot.com/>).

Το αρχικό της όνομα ήταν Εγρί-Δερέ που στα τουρκικά σημαίνει στραβός λάκκος. Και πράγματι μεταξύ δύο λάκκων είναι κτισμένο το παλιό χωριό. Ο ένας από τους δύο αυτούς λάκκους είναι κατάμεστος με αιωνόβια πλατάνια και το συνεχόμενο φυσικό καταπράσινο δάσος δίνει μια ξεχωριστή τέρψη στα μάτια κάθε επισκέπτη ιδίως κατά τους καλοκαιρινούς μήνες (Εικόνα 1). Επίσης η καταπληκτική θέα προς τον κάμπο της Δράμας και τις κορυφές του Φαλακρού (Εικόνα 2,4) δικαιώνει τους αναδόχους της ονομασίας ΚΑΛΛΙΘΕΑ, η οποία δόθηκε μετά την απελευθέρωση από τους Τούρκους, στις αρχές της δεκαετίας 1920 (<http://kallithea-dramas.blogspot.com/>).

2.4 Γεωλογία - Σεισμικός κίνδυνος

Γεωλογικά, ολόκληρο το Μενοίκιο Όρος ανήκει στη κρυσταλλοσχιστώδη μάζα της Ροδόπης.

Στην ορεινή ζώνη υπάρχουν μάρμαρα, κατά θέσεις έντονα καρστικοποιημένα ή ρωγματομενά, που δημιουργούν το φαινόμενο των δολινών (καρστικοί σχηματισμοί). Πρόκειται για κοιλάματα που αναπτύσσονται σε ασβεστόλιθο και έχουν καλυφθεί από χημικά ιζήματα που προέρχονται από τη διάλυση των ασβεστολίθων. Το στρώμα αυτό εμποδίζει τελείως τη διείσδυση του ύδατος στα βαθύτερα στρώματα. Αποτέλεσμα της καρστικής υδροφορίας είναι ο μεγάλος αριθμός πηγών που εμφανίζονται στα κρυσπεδα του ορεινού όγκου.

Το έδαφος, κυρίως αμμοπηλώδες, προέρχεται από την αποσάθρωση μεταμορφωμένων πετρωμάτων (ασβεστόλιθοι, σχιστογενέσιοι), στην περιοχή του Μενοικίου, και γρανιτών στο βόρειο τμήμα της περιοχής (νότιες απολήξεις των ορέων της Βροντούς). Φανερά φαινόμενα διάβρωσης εντοπίζονται σε όλες τις απότομες πλαγιές (<http://www.mikropoli.com/mikropoli1/index.htm>).

Η περιοχή μελέτης βρίσκεται σε ένα τμήμα της χώρας με σχετικά χαμηλή σεισμική επικινδυνότητα. (Χάρτης 7) Ενεργά ρήγματα, τα οποία θα μπορούσαν να προκαλέσουν σεισμούς απουσιάζουν στην συγκεκριμένη περιοχή (πίνακας 2). Το πλησιέστερο γνωστό ενεργό ρήγμα στην ευρύτερη περίμετρο της περιοχής της μελέτης βρίσκεται μεταξύ των λιμνών Βόλβης και Λαγκαδά, σε απόσταση 150 km. .

Οι δρόμοι και τα πρηνή έχουν αντιστήριξη με ξερολιθιές για την αποστράγγιση του εδάφους. Επίσης οι κατασκευές είναι ελαφρύτερες στον όροφο για την απόσβεση δονήσεων ή κραδασμών (Εικόνα 7).

2.5 Υδρολογία – Επιφανειακά νερά

Η περιοχή λόγω της καρστικής υδροφορίας έχει μεγάλο αριθμό πηγών που εμφανίζονται στα κρ่าσπεδα του ορεινού όγκου. Οι πηγές έχουν διαμορφωθεί σε κρήνες που ακόμη και σήμερα παρέχουν δροσερό νερό στον κάτοικο αλλά και επισκέπτη.

Το μεγαλύτερο ρέμα που περνά νότια από τον άνω και κάτω συνοικισμό είναι κατάφυτο και έχει περιοδικά νερό και καταλήγει ανατολικά. Ένα άλλο ρέμα διαπερνά τον άνω συνοικισμό και καταλήγει βόρεια (Εικόνα 3,5,6,40) (Διαγραμματικός χάρτης 2).

2.6 Χλωρίδα - Πανίδα

Το βουνό Μενοίκιο όπου βρίσκεται ο οικισμός της Καλλιθέας χαρακτηρίζεται από το έντονο ανάγλυφο, από τα ορεινά και υποαλπικά λιβάδια με πλούσια χλωρίδα, τα δάση οξιάς και οξιάς - υβριδογενούς ελάτης, το δάσος υπεραιώνόβιων δένδρων καστανιάς και την πλούσια ορνιθοπανίδα που φιλοξενεί. Η χλωρίδα που συνθέτει την υψηλή βλάστηση του βουνού αποτελείται από οξιά, καστανιά, υβριδογενή ελάτη, μαύρη πεύκη, κέδρα, δρυς, γαύρο, ιτιές, σκλήθρα, σορβιές, σφενδάμια, φράξο, κρρανιά, αγριοτριανταφυλλιές, μύρτιλλο κ.ά. Ενδιαφέρουσα όμως είναι η ποώδης βλάστηση εξαιτίας της σπανιότητας και του μεγάλου αριθμού των ειδών της καθώς και πολλά αγρωστώδη και ψυχανθή φυτά.

Η πανίδα της περιοχής περιλαμβάνει τα θηλαστικά αγριογούρουνο, ζαρκάδι, λαγό, λύκο, ασβό, πετροκούναβο κ.ά., ενώ η ορνιθοπανίδα είναι εξαιρετικά ενδιαφέρουσα.

Οι ορθοπλαγιές και τα φαράγγια, επειδή είναι χώροι απρόσιτοι, κινδυνεύουν λιγότερο από τις ανθρώπινες επεμβάσεις. Παρ' όλα αυτά, κίνδυνος όπως το κυνήγι και η διάνοιξη λατομείων και δρόμων απειλούν αυτούς τους μοναδικούς βιότοπους. Οι βραχώδεις σχηματισμοί ανήκουν στα πιο πολύτιμα οικοσυστήματα και χρειάζονται ιδιαίτερη προστασία (<http://gym-n-souliou.ser.sch.gr/axiotheata/menikio.htm>) (χάρτης 5,6).

Στις αυλές των σπιτιών είναι φυτεμένα οπωροφόρα δέντρα, για χρήση των καρπών, κληματαριές για σκίαση, δάφνες για μυρωδικά αλλά και κυπαρίσσια κυρίως για συμβολικούς λόγους.

2.7 Κοινωνικό – οικονομικό περιβάλλον

Από τα πολύ παλιά χρόνια το χωριό ήταν αγροτικό και κτηνοτροφικό. Οι αγροτικές παραγωγές απέβλεπαν στην παραγωγή προϊόντων για αυτοκατανάλωση το πλείστο ανθρώπων και ζώων. Τέτοια προϊόντα ήταν το σιτάρι, το κριθάρι, καλαμπόκι, φακή, σουσάμι, φασόλια, ρεβίθια και αμπελουργικά με όλα τα παράγωγα των σταφυλιών καθώς επίσης και κηπευτικά, δενδροκομικά (δαμασκηινές - συκιές - ροδακινές - καρυδιές - αγριαπιδιές και άλλα) (<http://kallithea-dramas.blogspot.com/>).

Με την εξάπλωση της καπνοκαλλιέργειας άρχισαν να παραγκωνίζονται ορισμένες καλλιέργειες και να επιδίδονται στην καλλιέργεια του καπνού από το οποίο το χωριό γνώρισε αρκετή οικονομική άνθηση (<http://kallithea-dramas.blogspot.com/>).

Οι εργασίες όλες γίνονταν με αροτριώντα ζώα και οι μεταφορές με άλογα και γαϊδουράκια. Λόγω της μορφής του εδάφους κάρρα δεν κυκλοφορούσαν. Οι αρόσεις αρχικά γίνονταν με βόδια. Αργότερα όμως αντικαταστάθηκαν με άλογα τα οποία έκαναν και τις αρόσεις και τις μεταφορές (<http://kallithea-dramas.blogspot.com/>).

Η κτηνοτροφία ήταν αρκετά ανεπτυγμένη και είναι. Υπήρχαν κοπάδια με πρόβατα και κατσίκια. Εκτός από αυτά όμως υπήρχε και οικόσιτη κτηνοτροφία. Κάθε σπίτι είχε μια ή δύο αγελάδες, εξασφαλίζοντας τα γαλακτοκομικά της και πτηνοτροφία για τα αυγά και το κρέας. Διατρέφονταν χοίροι οι οποίοι εξασφάλιζαν το νοστιμότατο κρέας για την περίοδο των εορτών και του χειμώνα. Ειδικά δε το πολύ πά-

χος αντικαθιστούσε το λάδι. Λάδι επίσης έβγαινε και από το σουσάμι, το σαμόλαδο (<http://kallitheadramas.blogspot.com/>).

Επίσης στην περιοχή λόγω των πολλών πηγών και ρεμάτων λειτουργούσαν τρεις νερόμυλοι περίπου το 1885 οι οποίοι άλεθαν σιτηρά. (Β Πασχαλίδης, 1997) Κατ' άλλους οι λειτουργούντες νερόμυλοι τον 19 αιώνα αρχές του εικοστού ήταν 10 στον αριθμό (<http://kallitheadramas.blogspot.com/>).

Σήμερα η κύρια ενασχόληση των κατοίκων είναι η κτηνοτροφία και ο τουρισμός με καταλύματα αλλά και εστιατόρια- καφέ –ταβέρνες που λειτουργούν στην περιοχή ιδιαίτερα κατά την περίοδο του καλοκαιριού.

Η Δημογραφική εξέλιξη του οικισμού παρουσιάζει διαχρονικά αισθητή πτωτική τάση (Πίνακας 1).

2.8 Πολεοδομική οργάνωση – οικιστικός ιστός

Ο οικισμός της Καλλιθέας περιλαμβάνει δύο συνοικισμούς

α) Τον κάτω συνοικισμό ο οποίος είναι νεότερος, με πιο αραιή δομή, μεγάλα οικοπέδα που σε σειρά ακολουθούν τους σχεδιασμένους κατά τις ισουψείς δρόμους (Χάρτης 11).

β) τον πάνω συνοικισμό ο οποίος έχει πυκνή δομή, με αρκετά παραδοσιακά σπίτια και δημιουργήθηκε κυρίως κατά τη διάρκεια της Τουρκοκρατίας. Τα οικοπέδα είναι ποικίλα σε σχήμα και μέγεθος και ακολουθούν τη διαμόρφωση του έντονα επικλινούς εδάφους (χάρτης 9,10).

Οδικό δίκτυο. Ένας κύριος δρόμος διατρέχει τους δύο συνοικισμούς κατά μήκος των ισοϋψών και συνεχίζει μετά τον παλιό συνοικισμό προς το χωριό Περιχώρα. Εκατέρωθεν του κύριου αυτού δρόμου υπάρχουν στενά σοκάκια σύμφωνα με το ανάγλυφο που συνδέονται μεταξύ τους, πολλά εκ των οποίων οδηγούν σε αυλές σπιτιών ή σε αδιέξοδο.

Κοινόχρηστοι χώροι. Οι σημερινοί κοινόχρηστοι χώροι του χωριού είναι λίγοι:

(Διαγραμματικός χάρτης 2α)

Υπάρχει ένα πλάτωμα περίπου στο κέντρο του άνω συνοικισμού που λειτουργεί σαν πλατεία με ηρώο, παιδική χαρά, καφεενία και κοινοτικό γραφείο. Η θέα από εκεί προς τον κάμπο της Δράμας και όχι μόνο είναι εκπληκτική (Εικόνα 4,35).

Η εκκλησία του οικισμού είναι κατασκευασμένη στις παρυφές του ίσως λόγω μεταγενέστερης της τουρκοκρατίας ανοικοδόμησης και έχει ευρύχωρη κατάφυτη με κυπαρίσσια αυλή.

Το δημοτικό σχολείο είναι επίσης κτισμένο εκτός του οικισμού με αρκετά μεγάλη αυλή.

Νότιο-Δυτικά κοντά στο κυρίως ρέμα του άνω συνοικισμού βρίσκεται κατάφυτος χώρος που έχει χώρους αναψυχής και παιδική χαρά (Εικόνα 3).

2.9 Μοναδικά στοιχεία – Τοπόσημα

Στο δυτικό άκρο του χωριού βρίσκεται η εκκλησία του Αγίου Αθανασίου (Εικόνα 17) (Διαγραμματικός χάρτης 2α). Η εκκλησία αναγέρθηκε το 1832 με 1835, διαθέτει γυναικωνίτη και χαγιάτι, ενώ το πυργοειδές καμπαναριό κτίστηκε με πελεκητή πέτρα το 1869. Με τις εργασίες του 1997, ο ρυθμός του ναού από βασιλική μετατράπηκε σε σταυροειδή με τρούλο (<http://kallitheadramas.blogspot.com/>).

Το Δημοτικό Σχολείο που υπάρχει κοντά στον παραπάνω ναό θεμελιώθηκε αποπερατώθηκε την ίδια χρονική περίοδο (1866) και λειτουργεί από τότε συνεχώς με αρκετές μετατροπές και επεκτάσεις (<http://kallitheadramas.blogspot.com/>) (Εικόνα 18,44) (Διαγραμματικός χάρτης 2α).

Στο ρέμα που περνά νότια από το χωριό, ανάμεσα σε μια οργιαστική βλάστηση κοντά στις παιδικές κατασκηνώσεις, βρίσκεται η μονόχωρη βασιλική εκκλησία της Αγίας Παρασκευής, η οποία χτίστηκε το 1890 με υλικά της περιοχής πέτρα και ξυλεία (καραγάτσι) και έχει γυναικωνίτη, χαγιάτι και εικόνες του 19ου αιώνα (<http://kallitheadramas.blogspot.com/>) (Εικόνα 39).

Η πολιτεία κρίνοντας το υγιεινό κλίμα της Καλλιθέας, τον πλούτο του πρασίνου στην δεκαετία του 1950, το επέλεξε για την ίδρυση παιδικών κατασκηνώσεων (της Πρόνοιας). Σε στενό χώρο, στην αρχή, σε πρόχειρες εγκαταστάσεις, σε συνεχή βελτίωση χρόνο με χρόνο και σε επέκταση του χώρου. Από τις παιδικές εξοχές έγινε γνωστή η Καλλιθέα στον ευρύτερο χώρο, παρουσιάζοντας μεγάλη κίνηση το καλοκαίρι (Εικόνα 43).

2.10 Οικοδομική νησίδα

Στον παλιό άνω συνοικισμό τα οικοδομικά τετράγωνα έχουν ακανόνιστο σχήμα και τα δρομάκια γύρω από αυτά έχουν πλάτος κυμαινόμενο γύρω στα 3 μέτρα. Τα οικοπέδα έχουν ποικίλο σε μέγεθος εμ-

βαδό και περιβάλλονται σε αρκετά σημεία κατά μήκος των οδών από μαντρότοιχο ύψους δύο περίπου μέτρων από λιθοδομή (χάρτης 9, 10). Τα κτίρια ακολουθούν σε ορισμένους δρόμους γραμμική διάταξη αλλά σε άλλους είναι ασυνεχώς δομημένα μέσα στα οικοπέδα. Η σχέση άκτιστου προς κτισμένο χώρο σε ορισμένα οικοδομικά τετράγωνα είναι μεγάλη ενώ σε άλλα όχι (χάρτης 10).

Στον κάτω νεότερο συνοικισμό τα οικοδομικά τετράγωνα έχουν σχεδόν ορθογώνιο σχήμα ,μεγάλο μέγεθος και διατάσσονται σε σειρά κατά μήκος των δρόμων που ακολουθούν τις ισοψηφείς (χάρτης 11).

2.11 Κτιριακά κελύφη - Τυπολογία – Κατασκευή

Μέχρι σήμερα διατηρούνται στην Καλλιθέα παραδοσιακά αγροτόσπιτα Μακεδονικού τύπου από πέτρα και ξύλο, κτισμένα από μαστόρους της Δυτικής Μακεδονίας αλλά και ντόπιους με πολύ μεράκι και γνώση (<http://kallithea-dramas.blogspot.com/>).

Ο χαρακτηριστικός τύπος Μακεδονικού σπιτιού που συναντάμε στην Καλλιθέα , είναι διώροφο ορθογώνιο σπίτι (Εικόνα 9, 27, 42) (σχέδια 1, 2, 3). Τα οικοδομικά υλικά που χρησιμοποιούνται για την κατασκευή του είναι παρμένα από το γύρω χώρο: ξύλο από δάσος και πέτρες από το βουνό (Εικόνα 7, 19). Για τη σκεπή χρησιμοποιούνται βυζαντινά κεραμίδια (Εικόνα 23). Ο σκελετός, τα πατώματα και η στέγη είναι κατασκευασμένα από ξύλο (Εικόνα 19). Τα κενά του σκελετού επιχρίονται με ασβεστοκονίαμα αναμεμειγμένο με άχυρο (Εικόνα 19). Οι διαχωριστικοί τοίχοι είναι φτιαγμένοι από πηλάκια με σοβά (Εικόνα 19). Το κενό αέρα που μένει ανάμεσα στα πηλάκια έχει θερμομονωτική αξία. Το ισόγειο συνήθως χρησιμοποιούνταν σαν στάβλος, ενώ μια εσωτερική σκάλα οδηγούσε στον πρώτο όροφο. Ο ημιυπαίθριος χώρος στη νότια πλευρά του σπιτιού (χαγιάτι) λειτουργούσε σαν προθάλαμος που εξυπηρετούσε τις ανάγκες του αερισμού αλλά χρησιμοποιούνταν και σαν ξηραντήριο καπνού και για άλλες αγροτικές εργασίες (http://www.protiserron.gr/paradosi/arxitektonikh/tur_arxitekt.html) (Εικόνα 25). Σε περιοχές με κρύο κλίμα, είναι κλειστό, με πολλά παράθυρα στην σειρά (Εικόνα 36).

Η πρωταρχική του λειτουργία είναι να ρυθμίζει την ισόνομη σχέση της δράσης των ηλιακών ακτίνων όλο το έτος και όχι οι παραγωγικές δραστηριότητες, που συχνά λαμβάνουν χώρα σ' αυτό. Ανάλογη με το χαγιάτι βιοκλιματική λειτουργία έχουν και τα “σαχνισιά” (=κλειστοί εξώστες) (http://www.ipet.gr/cultureportalweb/article.php?article_id=528&topic_id=41&level=2&belongs=9&area_id=1).

Οι διάφορες παραλλαγές κατοικίας ,που συναντάμε μέχρι και σήμερα στην Καλλιθέα, είχαν κοινά χαρακτηριστικά και είναι τα ακόλουθα:

- Οι τοίχοι του ισόγειου ήταν χονδροί (πάχους 0,70-0,90 μ.) και με κύριο δομικό υλικό την πέτρα έτσι ώστε τα σπίτια να προστατεύονται από τους ισχυρούς ανέμους των βουνών (Εικόνα 7,8). Τα ανοίγματα των τοίχων στις πλευρές με δυσμενή προσανατολισμό ήταν ιδιαίτερα μικρά έως και ανύπαρκτα.

- Θερμομόνωση επιτυγχάνονταν με στρογγυλά αποφλοιωμένα ξύλα πάνω σε καλάμια ή σανίδωμα και επιχρίονταν με ασβεστοκονίαμα.

- Η στέγη κατασκευαζόταν με κλίση για την αντιμετώπιση του χιονιού και τα δωμάτια καλύπτονταν από ξύλο τα ταβάνια.

- Τα σπίτια ήταν υπερυψωμένα, με περισσότερα παράθυρα στον όροφο (για ηλιασμό και αερισμό) παρά στο ισόγειο (για λόγους προστασίας της ιδιωτικής ζωής αλλά και ασφάλειας) (Εικόνα 8).

- Τα δωμάτια ήταν χαμηλοτάβανα για αποθήκευση θερμότητας (http://www.protiserron.gr/paradosi/arxitektonikh/tur_arxitekt.html).

- Από πέτρα κατασκευαζόταν ο κορμός και οι όροφοι από “τσατμά” (= επιχρισμένοι τοίχοι από πλεκτά κλαδιά ή ξύλινους πήχεις, που συνδέονται με ασβεστοκονίαμα, ενισχυμένο με άχυρο ή κατσικότριχα) (Εικόνα 7)(http://www.ipet.gr/cultureportalweb/article.php?article_id=528&topic_id=41&level=2&belongs=9&area_id=1).

Υπάρχουν και κάποιες κατοικίες στον παλιό οικισμό που έχουν νεοκλασικά στοιχεία (Εικόνα 33).

3. Η περιβαλλοντική απόκριση του οικισμού

3.1 Η επιλογή της θέσης του οικισμού

Οι κύριοι παράγοντες που επηρέασαν την επιλογή της θέσης του οικισμού ήταν:

α) Η ύπαρξη πολλών πηγών νερού που διασφάλιζε την ύδρευση αλλά και άρδευση των καλλιεργειών (Διαγρ. Χάρτης 2).

β) Η προφυλαγμένη θέση (μεταξύ δύο λάκκων), ο νοτιοανατολικός προσανατολισμός της πλαγιάς ,η έντονη φυσική βλάστηση ,που παρείχε τα χαρακτηριστικά του μικροκλίματος που θεωρούνται «υγιεινά» (<http://kallithea-dramas.blogspot.com/>)(Διαγρ.Χάρτης 2).

γ) Η έντονη κλίση του εδάφους χάρη στην οποία απομακρύνονται άμεσα τα νερά της βροχής, η καλή αποστράγγιση του εδάφους και το ασβεστολιθικό πέτρωμα που διηθεί το νερό χωρίς αυτό να λιμνάζει, συμβάλουν στη διατήρηση της χαμηλής ατμοσφαιρικής υγρασίας με εξασφάλιση βέλτιστων συνθηκών για την επεξεργασία του καπνού, που υπήρξε το κύριο γεωργικό προϊόν της περιοχής.

δ) Η ύπαρξη κυνηγιού στα γύρω δάση καθώς και καρπών λειτούργησε θετικά για την επιλογή της θέσης του οικισμού .

ε) Η εύκολη εύρεση (μη ενεργοβόρα) οικοδομικών υλικών (ξύλο και πέτρα)για την κατασκευή οικοδομημάτων ήταν επίσης ένας παράγοντας σημαντικός για την επιλογή της θέσης του οικισμού.

3.2 Προσανατολισμός

Τα κτίρια στον άνω συνοικισμό έχουν σχεδόν αποκλειστικά νότιο αλλά και ανατολικό λόγω θέας, προσανατολισμό και τοποθετούνται στα οικοπέδα παράλληλα με τις υψομετρικές καμπύλες και με τη βόρεια τυφλή πλευρά τους στο πίσω τμήμα του οικοπέδου ή επί των ρυμοτομικών γραμμών (Εικόνα 31). Στον κάτω συνοικισμό έχουν κυρίως ανατολικό προσανατολισμό λόγω θέας.

3.3 Τοπικά διαθέσιμα υλικά και πόροι

Χρησιμοποιήθηκαν παραδοσιακές τεχνικές που βελτιώθηκαν και τελειοποιήθηκαν με την πάροδο των ετών σε μεγάλο βαθμό.

Τα υλικά που χρησιμοποιήθηκαν για την κατασκευή των κατοικιών ήταν τοπικά διαθέσιμα υλικά, όπως πέτρα, ξύλο, αργιλόχωμα και καλάμια που προμηθεύτηκαν από τις γύρω περιοχές (Εικόνα 7, 8).

Πέτρα χρησιμοποιείται κυρίως για την κατασκευή του ισόγειου και ξύλο, καλάμια, χώμα για τον όροφο (Εικόνα 7, 8). Οι στέγες έχουν ξύλινο σκελετό και κεραμίδια βυζαντινού τύπου. Ξύλινα είναι τα κουφώματα, οι οροφές, οι εξώστες και ο σκελετός της στέγης (Εικόνα 25). Επίσης χρησιμοποιείται ξύλο για τα δεσίματα της πέτρας (Εικόνα 19).

Στα επιχρίσματα προστίθενται και υλικά όπως το άχυρο και οι τρίχες από γίδες και πρόβατα όλα φυσικά υλικά .Επίσης για συνδετικό υλικό χρησιμοποιήθηκαν παραδοσιακές συνταγές κονιαμάτων με χαρακτηριστικό την χαλαρή σύνδεση των υλικών και τη δυνατότητα της επανάχρησης (Ευαγγελινός, 2001).

Η εκτεταμένη χρήση του ασβέστη για βαφή εσωτερικών και εξωτερικών τοίχων εξασφάλιζε όχι μόνο την απολύμανση τους αλλά και τη διαπνοή τους.

Τα τοπικά υλικά κατασκευής που χρησιμοποιήθηκαν χρειάζονται μικρότερη ποσότητα ενέργειας για τη μεταφορά τους. Έτσι, η εξοικονόμηση ενέργειας και κατ' επέκταση ατμοσφαιρικών ρύπων είναι σημαντική (Ευαγγελινός, 2001). Πολλά από τα κατασκευαστικά υλικά είναι δυνατό να επαναχρησιμοποιηθούν για μελλοντικές κατασκευές. Ακόμη, τα χρησιμοποιούμενα υλικά (ξύλο, πέτρα κλπ) δεν προκαλούν προβλήματα υγείας. Επίσης η κατασκευή οικοδομημάτων με ελάχιστη χρήση εκσκαφών και ακολουθώντας το ανάγλυφο συνέβαλαν σε μια περιβαλλοντική οικονομία.

3.3 Ηλιασμός και ηλιοπροστασία

Ο επαρκής ηλιασμός των δωματίων επιτυγχάνεται συνήθως από ανοίγματα που βρίσκονται επί της κοινής τους τοιχοποιίας με το χαγιάτι το οποίο έχει μεσημβρινό ή νότιο προσανατολισμό. (Εικόνα 20, 25)

Κάποια λίγα παράθυρα εντοπίζονται και στην ανατολική και στη δυτική εξωτερική τοιχοποιία της κατοικίας (Εικόνα 22). Η ηλιοπροστασία επιτυγχάνεται χάρη στη στέγη που εκτείνεται περιμετρικά του σπιτιού έως και ένα μέτρο από την τοιχοποιία, (Εικόνα 23) αλλά και από το προσανατολισμένο προς το νότο χαγιάτι που είναι κοινό χαρακτηριστικό στα περισσότερα σπίτια (Εικόνα 20, 28). Συμπαγή ξύλινα σκίαστρα σε παράθυρα συναντάμε μόνο στο ισόγειο των κατοικιών και όχι τόσο συχνά στον όροφο (Εικόνα 7). Σε αρκετά σημεία παρατηρείται και αυτοσκιασμός μεταξύ των κτιρίων (Εικόνα 31).

3.4 Αερισμός και ανεμοπροστασία

Καταρχήν, η θέση του οικισμού σε πλαγιά, ανάμεσα σε «λάκκους» με νότιο ανατολική έκθεση εξασφαλίζει προστασία από τους δριμείς χειμερινούς ανέμους που πνέουν στην περιοχή (διαγρ. Χάρτης 2).

Βόρειο Δυτικά του οικισμού βρίσκονται όρη (Μενοίκιο) με υψόμετρο 800-1000 μέτρα που δρουν ως φράγμα για τους βορεινούς ανέμους, μειώνοντας την ταχύτητά τους. Λόγω της πυκνής δόμησης, στον άνω συνοικισμό, η μείωση της ταχύτητας του ανέμου μέσα στο οικισμό είναι σημαντική. Επίσης οι ύψους δύο μέτρων μαντρότοιχοι προστατεύουν από τους χειμερινούς ανέμους (Εικόνα 15, 16, 32).

Για τις μικρότερες απώλειες θερμότητας κατά τη διάρκεια του χειμώνα και την ανεμοπροστασία, τα ανοίγματα και τα παράθυρα στη βορεινή πλευρά των κατοικιών είναι περιορισμένα ή και ανύπαρκτα.

Ο αερισμός των χώρων γίνεται με διαμπερή ανοίγματα στον όροφο, στροφή των κτηρίων προς τους πνέοντες ανέμους και χρήση καθημερινών πρακτικών όπως άνοιγμα των παραθύρων κάθε πρωί, με ταυτόχρονο αερισμό και ηλιασμό των κλινοσκεπασμάτων (Ευαγγελινός Ε., 2001).

Τα παραπάνω πλεονεκτήματα δε συναντώνται στον κάτω νεότερο συνοικισμό που δεν είναι προφυλαγμένος.

3.5 Προσαρμογές στο φυσικό περιβάλλον

Ο ορεινός άνω οικισμός της Καλλιθέας παρουσιάζει όχι μόνο ιστορικό, πολιτιστικό και αρχιτεκτονικό ενδιαφέρον αλλά και αξιόλογες προσαρμογές στο περιβάλλον. Συγκροτήθηκε και εξελίχθηκε στη διάρκεια των περασμένων αιώνων ως εστία παραγωγής καπνού και όχι μόνο και είναι προσαρμοσμένος στις κλιματικές συνθήκες της περιοχής, στη μορφολογία του εδάφους, στα τοπικά υλικά κατασκευής, στον τρόπο διαβίωσης και τις ασχολίες των κατοίκων (Εικόνα 13, 12, 2, 29).

Τα δωμάτια είναι χαμηλοτάβανα για να εκμεταλλεύονται τη ζέστη το χειμώνα. Τα ανοίγματα έστω και τα νότιο ανατολικά δεν είναι ιδιαίτερα μεγάλα για να διατηρούν τη θερμοκρασία το χειμώνα.

Το ισόγειο είναι από πέτρα και ο όροφος από μπαγδατί (τσατμάς) (ελαφρύτερη κατασκευή) για απόσβεση σεισμογενούς δραστηριότητας (Διαγραμματική επεξήγηση 1).

Σχεδόν σε κάθε δωμάτιο υπάρχει διαμορφωμένο τζάκι για θέρμανση το χειμώνα.

3.6 Αλλοιώσεις του φυσικού περιβάλλοντος

Στη διάρκεια του χρόνου έγιναν ατυχείς παράταιρες επεμβάσεις στα κτίρια, για προσπάθεια συντήρησης, χωρίς να ληφθεί υπόψη η ιδιαίτερη παραδοσιακή αρχιτεκτονική τους, αλλά και ο βιοκλιματικός σχεδιασμός τους (Εικόνα 24, 26, 30, 34, 10).

Η αρχική επίστρωση των δρόμων από πέτρα απουσιάζει εντελώς και έχει αντικατασταθεί από τσιμέντο, με έντονες χαρακώσεις, για να μην είναι ολισθηρός κατά τη διάρκεια του χειμώνα λόγω πάγου (Εικόνα 11, 14).

Η αρχική πρόβλεψη απαγωγής των νερών της βροχής από τους δρόμους, με κατασκευασμένα αυλάκια κατά μήκος των δρόμων, έχει εγκαταλειφθεί και παρατηρούνται πλημμυρικά φαινόμενα στους υπό κλίση δρόμους.

4. Εξέλιξη στο χρόνο

Μετά το πόλεμο του 1940 βελτιώθηκαν μερικώς οι συνθήκες διαβίωσης στον οικισμό με έργα υποδομής όπως ασφαλτόστρωσης δρόμων (οικισμού και επαρχιακών), ύδρευσης, αποχέτευσης και ηλεκτροδότησης (<http://kallithea-dramas.blogspot.com/>).

Το αυξανόμενο όμως φαινόμενο της μετανάστευσης στην Ελλάδα από το 1950 και μετά συντέλεσε στη δραματική συρρίκνωση του πληθυσμού της Καλλιθέας και τον επαγγελματικό προσανατολισμό των καπνοκαλλιεργητών προς άλλου είδους καλλιέργειες και προς την κτηνοτροφία.

Η εγκατάλειψη του οικισμού οδήγησε μεγάλο μέρος των κατοικιών στην ερήμωση και τη σταδιακή καταστροφή λόγω της έλλειψης συντήρησης (άνω συνοικισμός) (Εικόνα 37, 41).

Τα υλικά κατασκευής είναι όλα φυσικά, πέτρες, ξυλεία, καλάμια και λάσπη και έτσι επανέρχονται σταδιακά στο περιβάλλον χωρίς να δημιουργούν περιβαλλοντικά προβλήματα. Τα σπίτια που διατηρούν αναλλοίωτη την αρχιτεκτονική τους είναι στην πλειονότητά τους εγκαταλελειμμένα (άνω συνοικισμός) (Εικόνα 37). Κάποια από τα κτίρια έχουν ανακαινιστεί, χωρίς τη διατήρηση των παραδοσιακών τους στοιχείων (Εικόνα 26) με αποτέλεσμα την αλλοίωση της αρχικής μορφής των κατοικιών (άνω συνοικισμός) (Εικόνα 30). Μερικά κτίρια έχουν συντηρηθεί με ήπιες επεμβάσεις και παραδοσιακές τεχνικές με συνέπεια να διατηρούν σε μεγάλο βαθμό τα παραδοσιακά τους στοιχεία (άνω συνοικισμός) (Εικόνα 27). Υπάρχουν

επίσης και κάποια νεόδμητα σπίτια με χαρακτηριστικά παραδοσιακά κυρίως στον άνω οικισμό (σχέδια 1, 2, 3).

Τα τελευταία χρόνια παρατηρείται οικοδομική δραστηριότητα στον κάτω οικισμό αλλά με κτίρια χωρίς παραδοσιακά χαρακτηριστικά. Κάποια οικονομική δραστηριότητα σχετική με παροχές υπηρεσιών αναψυχής (καφενεία, ταβέρνες) (Εικόνα 38) που είχε ανθίσει στην περιοχή την τελευταία δεκαετία, λόγω του παραδοσιακού χαρακτήρα αλλά και φυσικού κάλλους, δείχνει να έχει τελματώσει.

Ο οικισμός είναι χαρακτηρισμένος σαν ενδιαφέρων και ίσως μια υπαγωγή σε χαρακτηρισμό παραδοσιακού με σεβασμό στις παραδοσιακές δομές του, να αποτελέσει έναυσμα για περαιτέρω οικονομική και όχι μόνο ανάπτυξη του.

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

A.ΒΙΒΛΙΑ

- Ευαγγελινός Ε., (2001). “Περιβαλλοντικά φιλικά υλικά και κατασκευές”. Στο: Περιβαλλοντικός σχεδιασμός πόλεων και ανοικτών χώρων, τόμος Α΄, Ελληνικό Ανοικτό Πανεπιστήμιο. Πάτρα. σελ. 289.
- Πασχαλίδης Β., (1997). «Η Δράμα 7000 χρόνια», Μέλισσα, Ασπροβάλτα, σελ312.

B. ΚΕΙΜΕΝΑ ΣΤΟ ΔΙΑΔΙΚΤΥΟ ΧΩΡΙΣ ΣΥΓΓΡΑΦΕΑ

- <http://kallithea-dramas.blogspot.com/> (15/10/2011)
- <http://gym-n-souliou.ser.sch.gr/axiotheata/menikio.htm> (17/10/2011)
- <http://www.mikropoli.com/mikropoli1/index.htm> (19/10/2011)
- http://www.ipet.gr/cultureportalweb/article.php?article_id=528&topic_id=41&level=2&belongs=9&area_id=1 (22/10/2011)
- http://www.protiserron.gr/paradosi/arxitektonikh/tur_arxitekt.html (19/10/2011)
- <http://www.cres.gr/kape/datainfo/clima.htm> (19/10/2011)

Γ. ΠΗΓΕΣ ΠΑΡΑΡΤΗΜΑΤΟΣ

- <http://www.drama.gr> (21/10/2011)
- http://www.ita.org.gr/library/Downloads/docs/Annexes%CE%B9%20V5_Final.doc (20/10/2011)
- <http://www.mikropoli.com/mikropoli1/index.htm> (19/10/2011)
- <http://kallithea-dramas.blogspot.com/> (15/10/2011)
- <http://gis.ktimanet.gr/wms/ktbasemap/default.aspx> (21/11/2011)
- google earth (22/10/2011)
- ΦΕΚ 407/9-04-2010
- Πολεοδομία Δράμας
- Μετεωρολογικός Σταθμός Καπνολογικού Ινστιτούτου Δράμας
- Επιτόπια παρατήρηση και λήψη φωτογραφιών από τη συγγραφέα την Παρασκευή 21/10/2011

Σημείωση

Η μελέτη εκπονήθηκε στο πλαίσιο των μεταπτυχιακών σπουδών της συγγραφέως στο ΕΛΛΗΝΙΚΟ ΑΝΟΙΚΤΟ ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ -ΣΧΟΛΗ ΘΕΤΙΚΩΝ ΕΠΙΣΤΗΜΩΝ & ΤΕΧΝΟΛΟΓΙΑΣ- ΜΕΤΑΠΤΥΧΙΑΚΟ ΠΡΟΓΡΑΜΜΑ ΣΠΟΥΔΩΝ: «Περιβαλλοντικός Σχεδιασμός Πόλεων και Κτιρίων» ΘΕΜΑΤΙΚΗ ΕΝΟΤΗΤΑ: ΠΣΠ 60 «Περιβαλλοντικός Σχεδιασμός πόλεων και Ανοιχτών χώρων» το ακαδημαϊκό έτος 2011-12 υπό την επίβλεψη της καθηγήτριας κας Αλκμήνης Πάκα.

ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ

ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ Ι –ΧΑΡΤΕΣ
ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ ΙΙ – ΔΙΑΓΡΑΜΜΑΤΙΚΟΙ ΧΑΡΤΕΣ
-ΕΠΕΞΗΓΗΣΕΙΣ
ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ ΙΙΙ- ΠΙΝΑΚΕΣ
ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ ΙV-ΣΧΕΔΙΑ
ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ V-ΕΙΚΟΝΕΣ

ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ Ι –ΧΑΡΤΕΣ

ΕΥΡΥΤΕΡΗ ΠΕΡΙΟΧΗ ΝΟΜΟΥ ΔΡΑΜΑΣ - ΧΑΡΤΗΣ ΠΡΟΣΑΝΑΤΟΛΙΣΜΟΥ

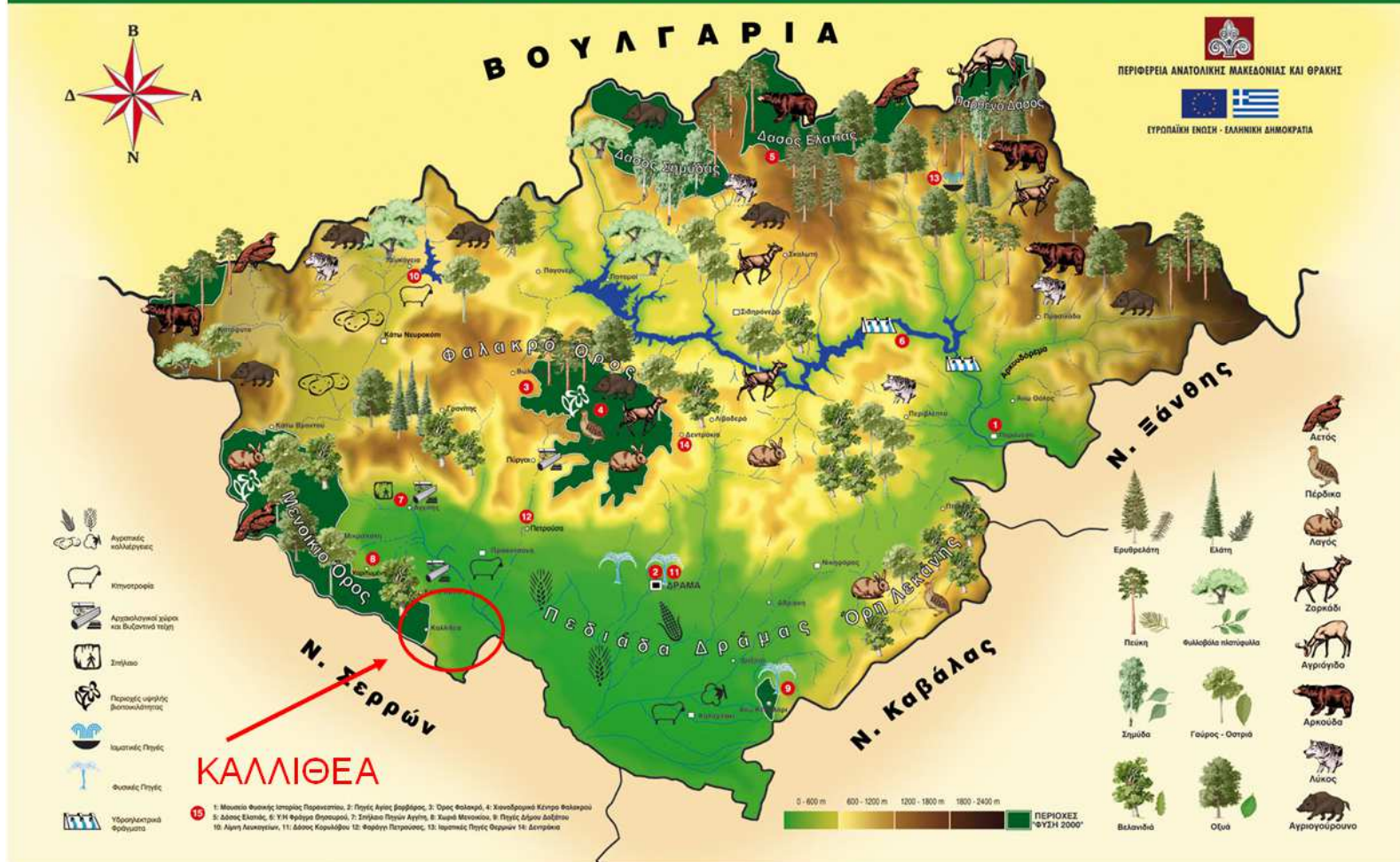
Χάρτης 1.Ευρύτερη περιοχή Περιφέρειας Δράμας
(πηγή :www.drama.gr)

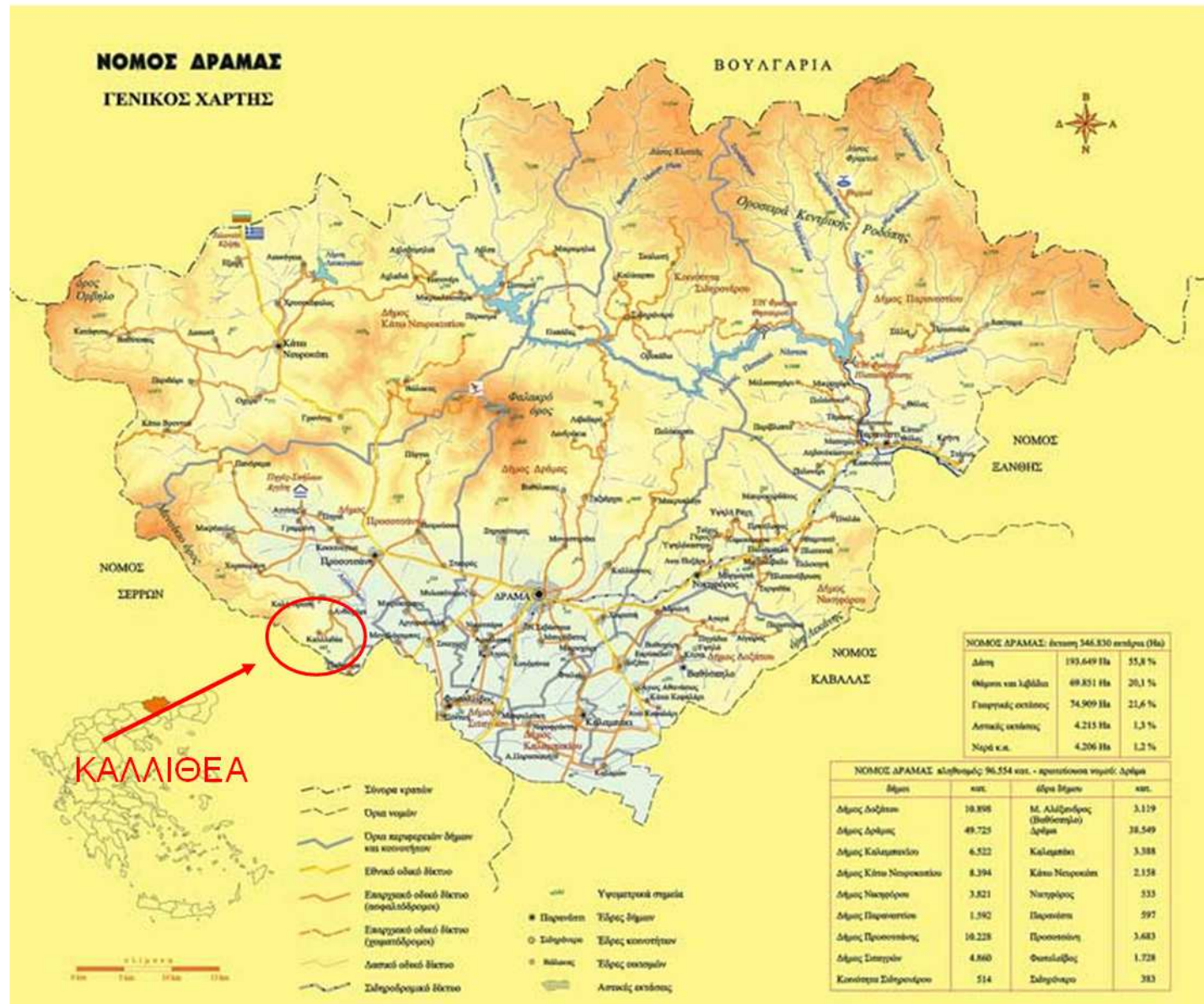
Χάρτης 2.Περιφερειακή Ενότητα Δράμας
(πηγή : <http://www.mikropoli.com/mikropoli1/index.htm>)

ΝΟΜΟΣ ΔΡΑΜΑΣ

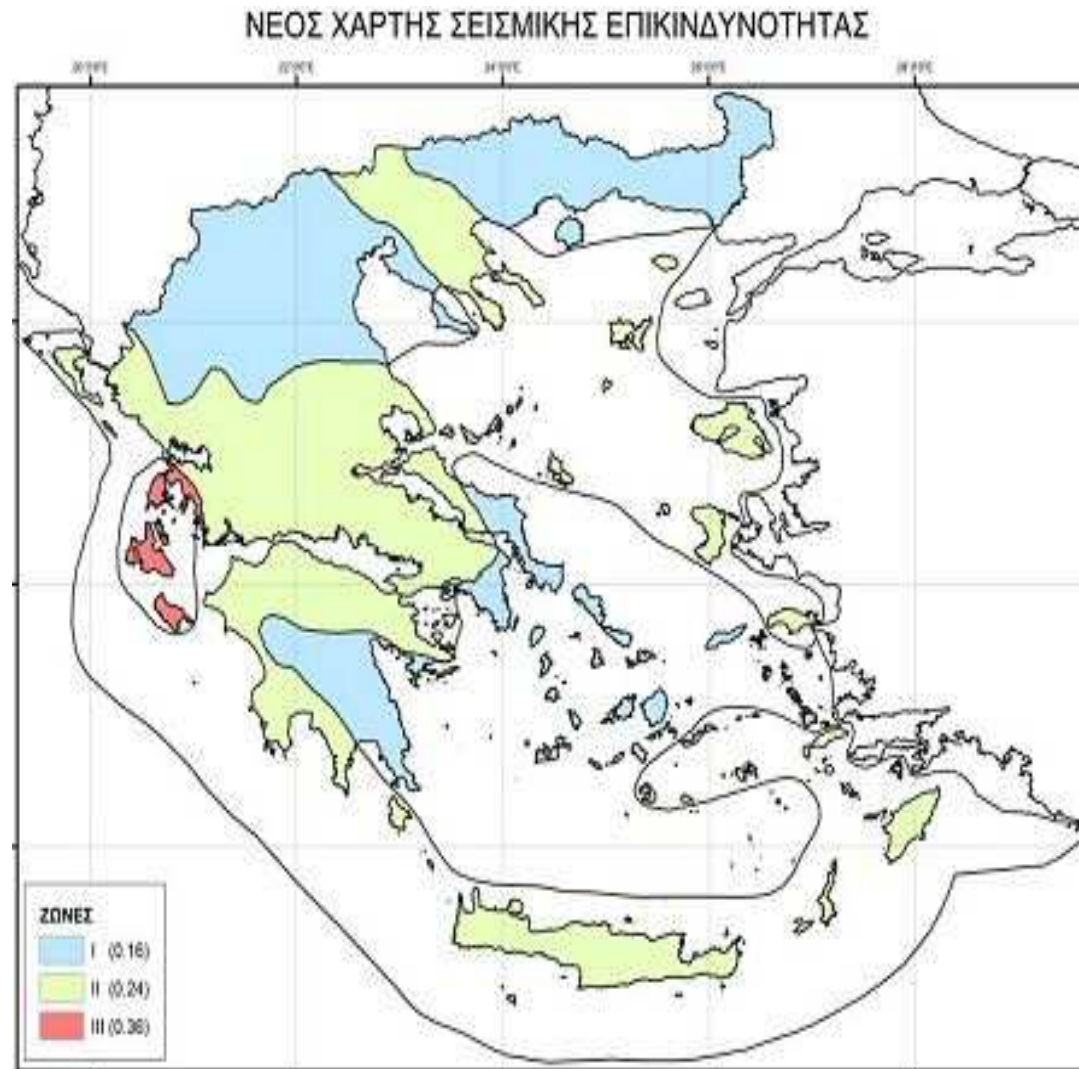
ΟΙΚΟΛΟΓΙΚΟΣ ΧΑΡΤΗΣ

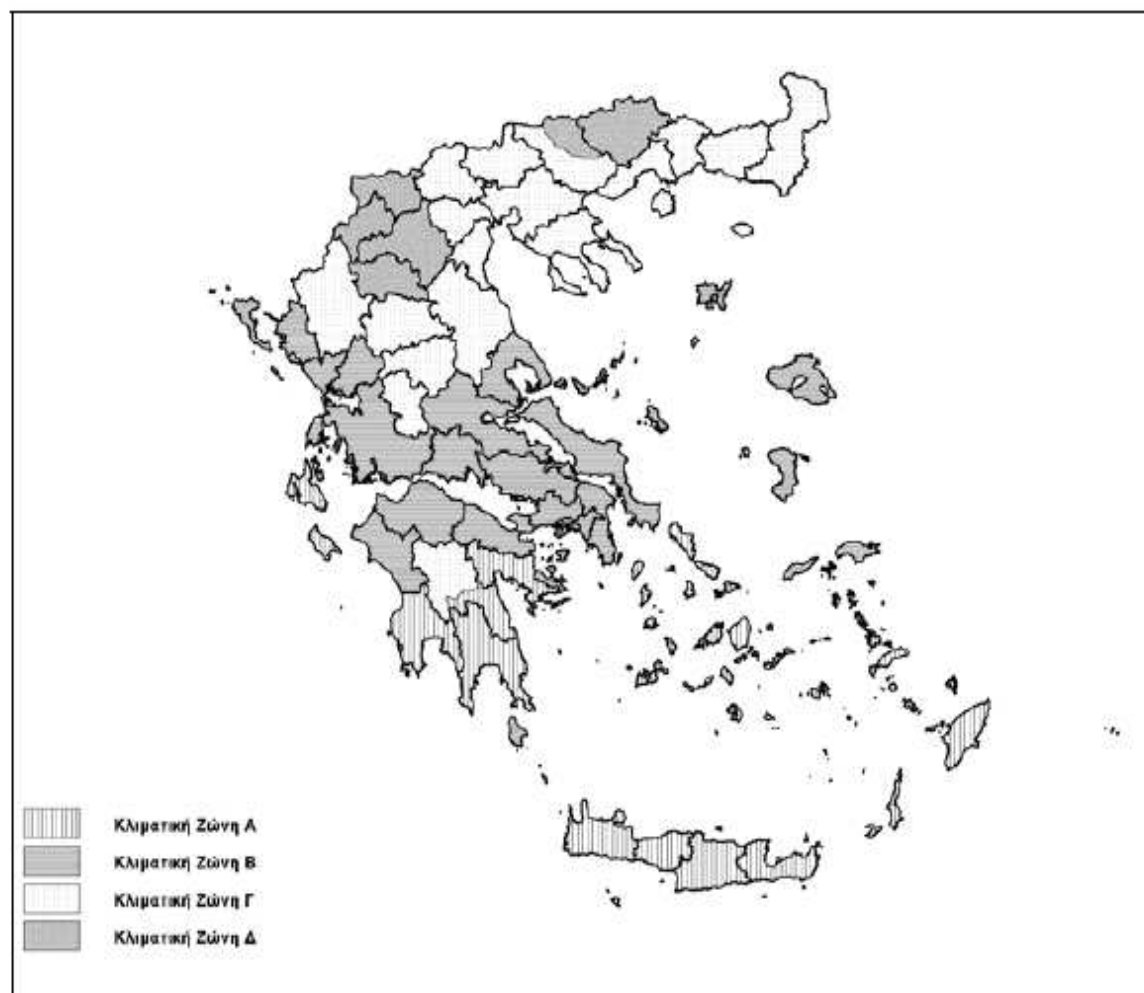
Χάρτης 3. Οικολογικός Περιφέρειας Δράμας
(πηγή : www.drama.gr)

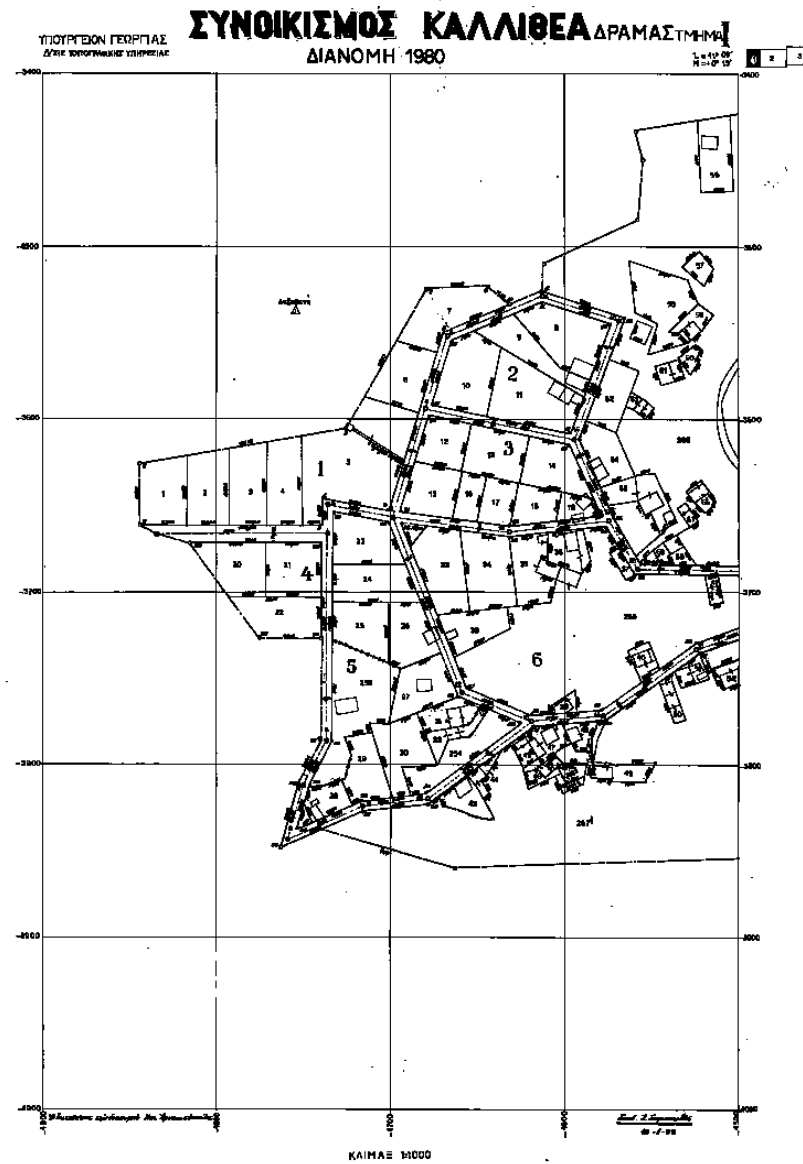
Χάρτης 4. Περιφερειακή Ενότητα Δράμας
(πηγή : www.drama.gr)

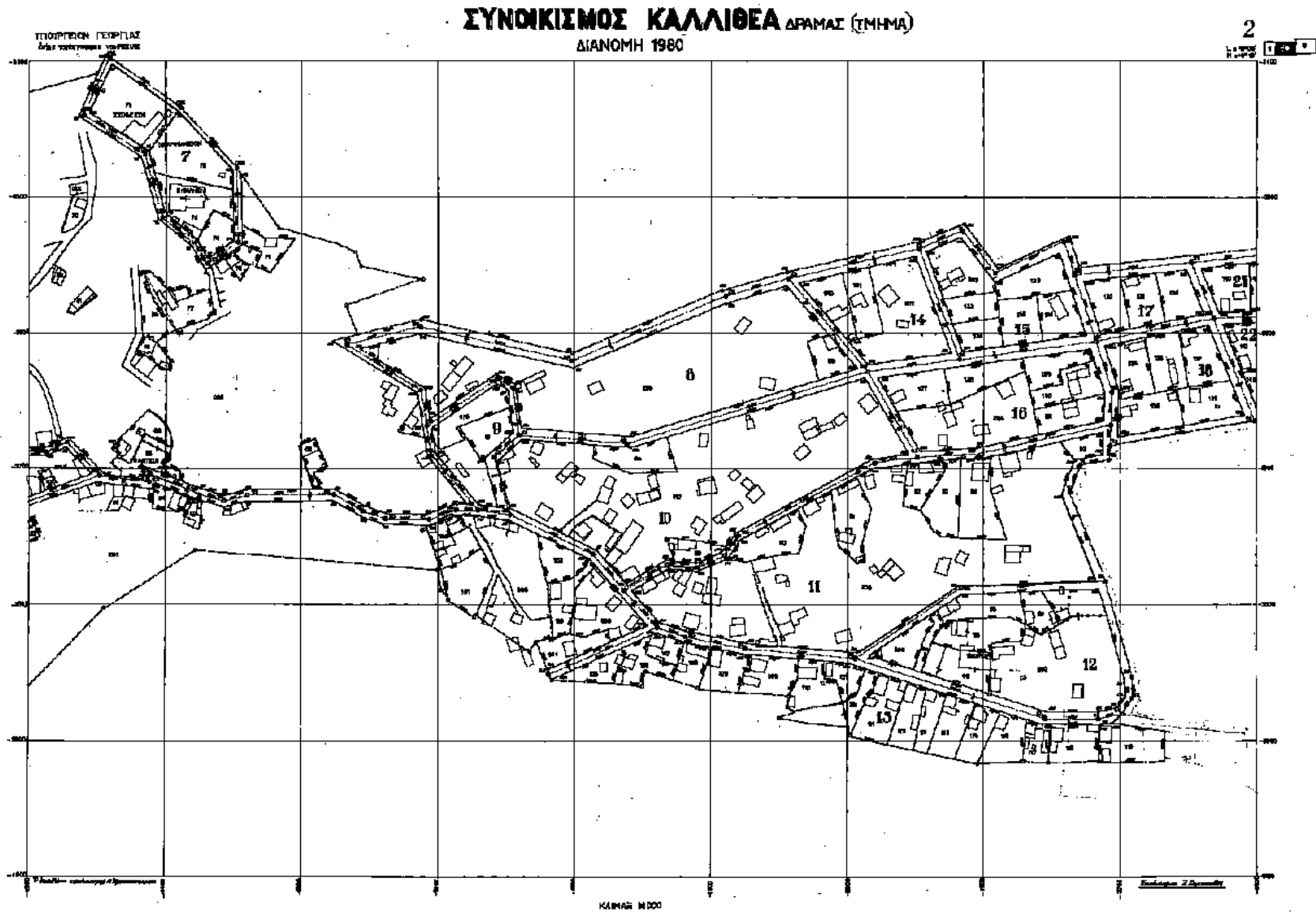
Χάρτης.7 : Χάρτης Σεισμικής Επικινδυνότητας (2004) της χώρας αποτελεί αναπόσπαστο τμήμα του Αντισεισμικού κανονισμού και προβλέπει τρεις ζώνες
(πηγή http://www.ita.org.gr/library/Downloads/docs/Annexes%CE%B9%20V5_Final.doc)

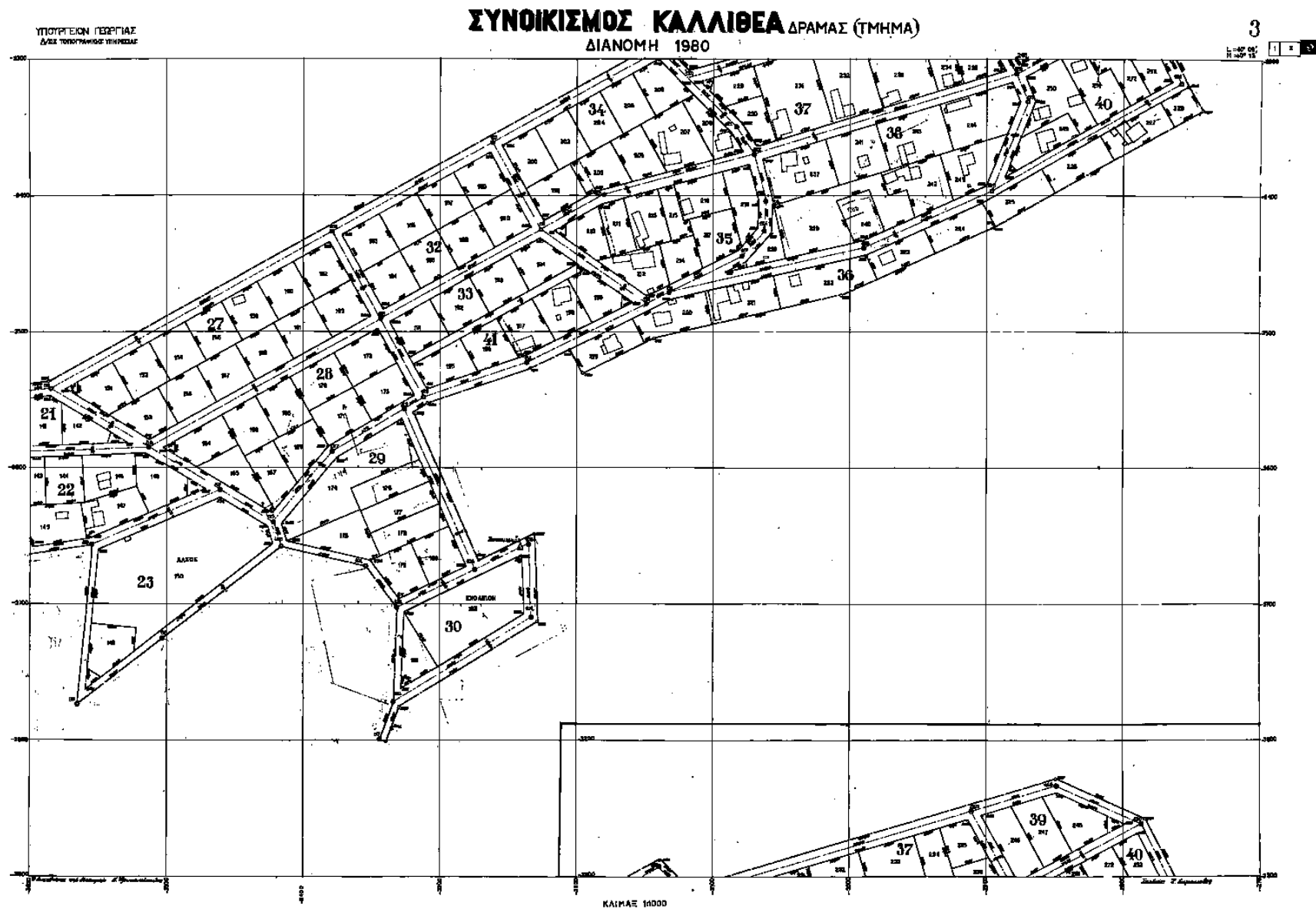
Χάρτης.8 :Σχηματική απεικόνιση των κλιματικών ζωνών της Ελληνικής Επικράτειας
(Πηγή:ΦΕΚ 407/9-04-2010)

Χάρτης.9 :Συνοικισμός Καλλιθέας Δράμας (άνω οικισμός)
 (πηγή: Πολεοδομία Δράμας)

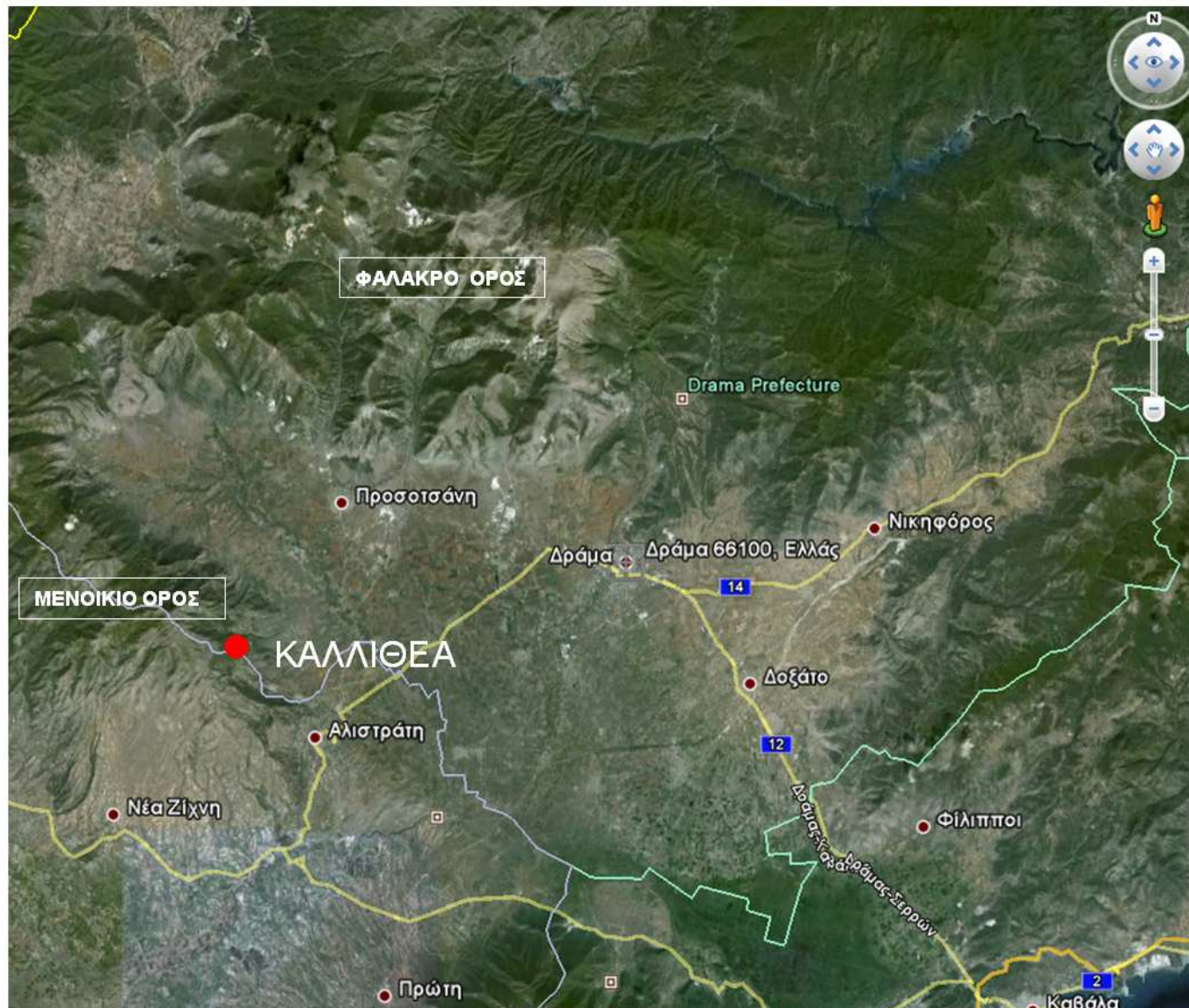

Χάρτης.10 : Συνοικισμός Καλλιθέας Δράμας(άνω οικισμός)
(πηγή: Πολεοδομία Δράμας)

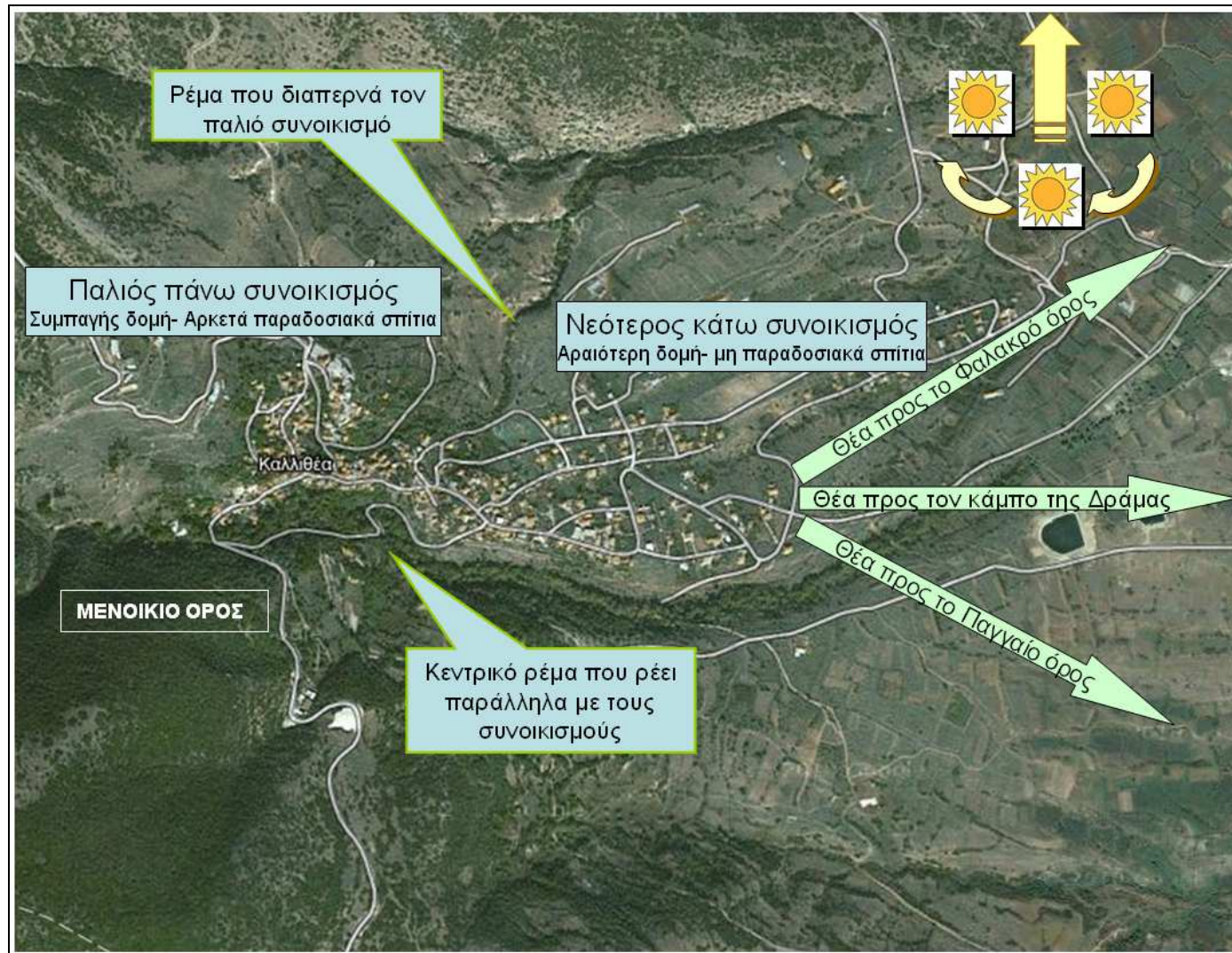

Χάρτης.11: Συνοικισμός Καλλιθέας Δράμας(κάτω οικισμός)
(πηγή: Πολεοδομία Δράμας)

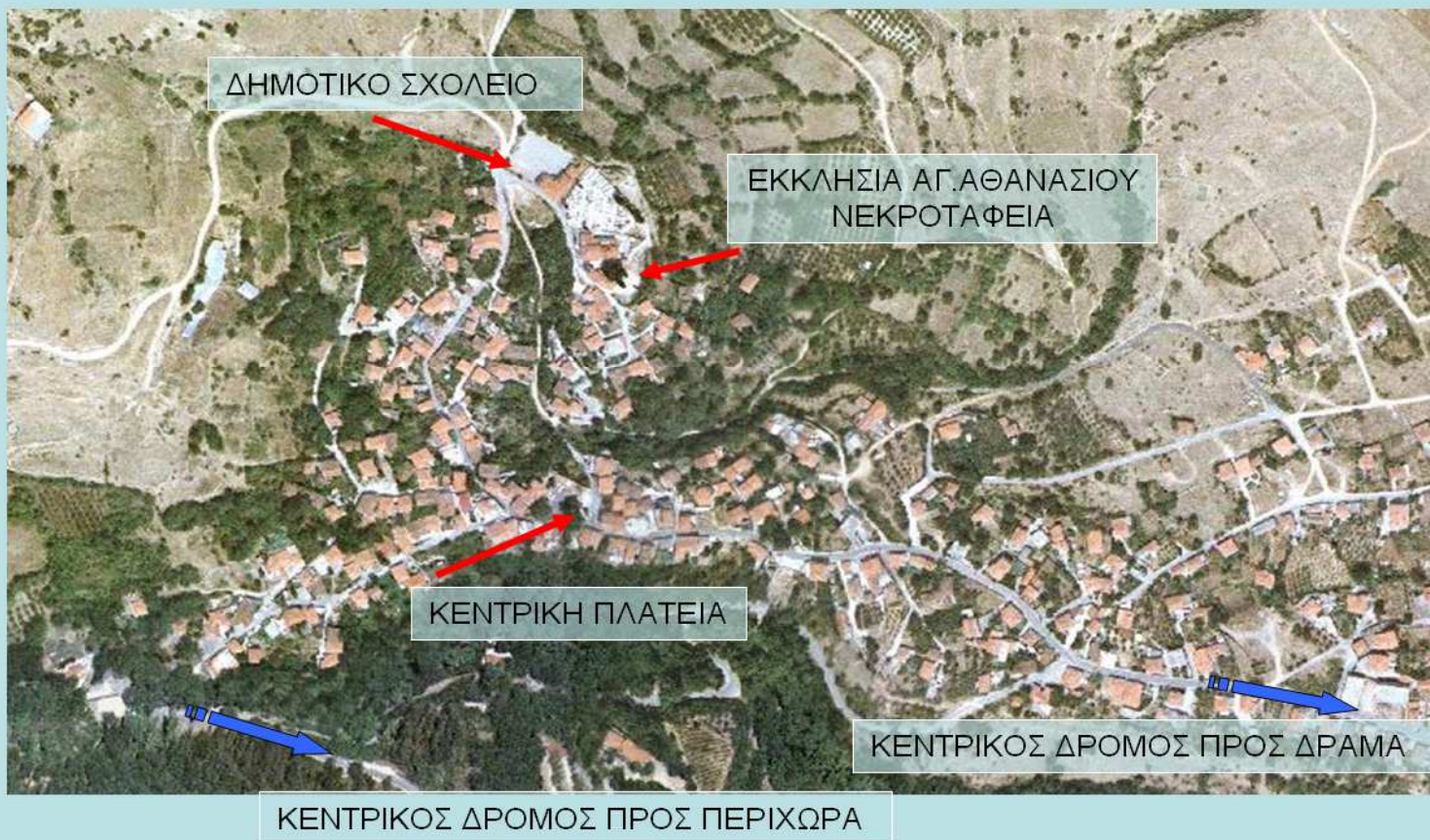
ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ ΙΙ – ΔΙΑΓΡΑΜΜΑΤΙΚΟΙ ΧΑΡΤΕΣ-ΕΠΕΞΗΓΗΣΕΙΣ

Διαγραμματικός Χάρτης.1 : Θέση –προσανατολισμός –φυσικό περιβάλλον
(πηγή:google earth)

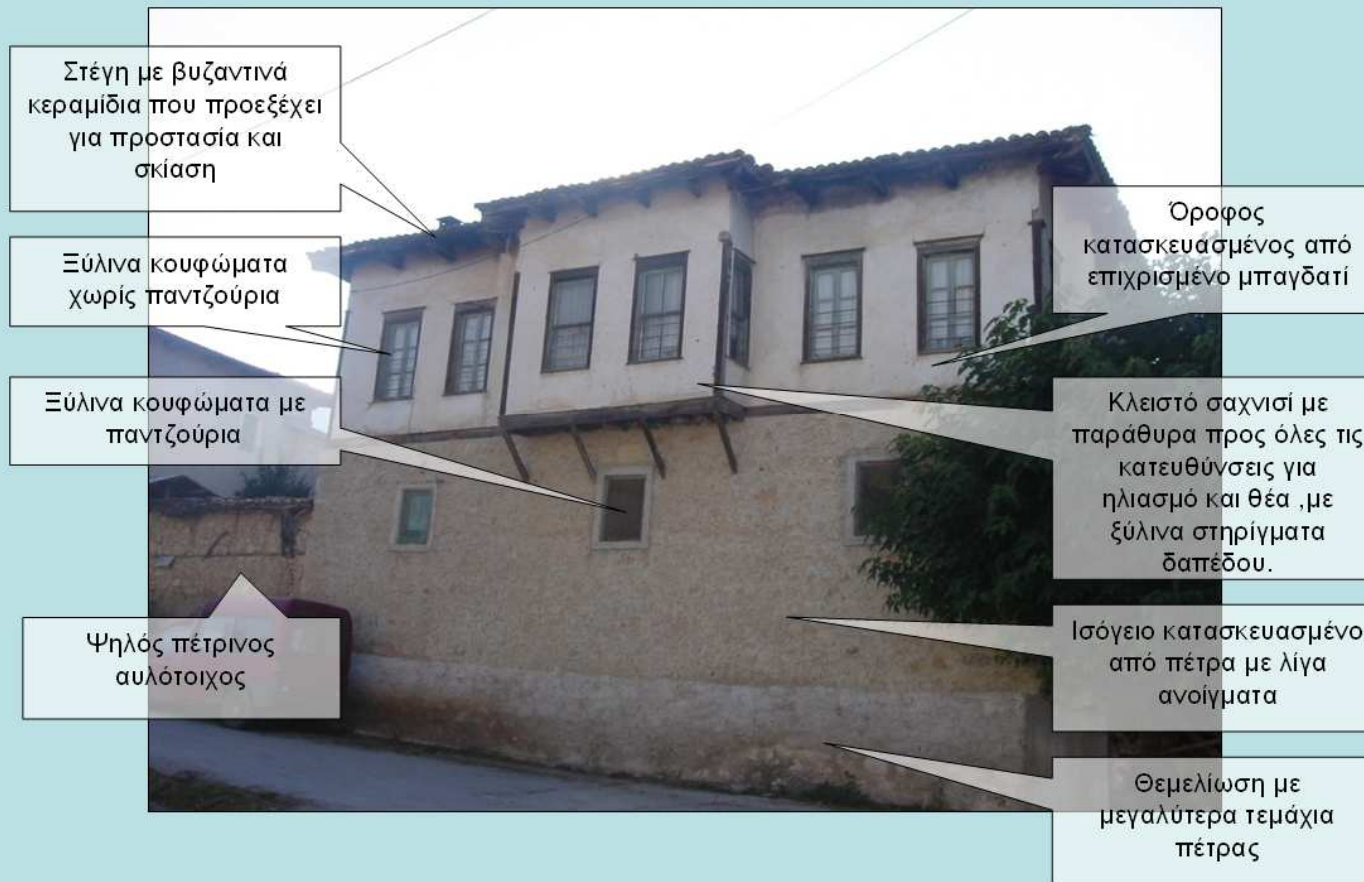

Διαγραμματικός Χάρτης 2 :Οικισμοί –δρόμοι-οργάνωση
(πηγή:Google earth)

Διαγραμματικός Χάρτης 2α :Οικισμοί –δρόμοι-οργάνωση –τοπόσημα
(πηγή: <http://gis.ktimanet.gr/wms/ktbasemap/default.aspx>)

Παραδοσιακό σπίτι στην Καλλιθέα Δράμας

Διαγραμματική επεξήγηση 1 :Παραδοσιακό σπίτι στην Καλλιθέα Δράμας (Χαρακτηριστικά Βιοκλιματικού σχεδιασμού)
(πηγή:Α.Πασχαλίδου)

ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ ΙΙΙ- ΠΙΝΑΚΕΣ

Πίνακας 1. Δημογραφική Εξέλιξη του χωριού μέσα στον 20ο αιώνα βάσει των απογραφών
(πηγή : <http://kallithea-dramas.blogspot.com>)

ΕΤΗ ΑΠΟΓΡΑΦΗΣ	ΚΑΤΟΙΚΟΙ
1920	1012
1928	1432
1940	1764
1951	1442
1971	956
1981	726
1991	592
2001	626

Πίνακας 2 : Γεωγραφική κατανομή του σεισμικού κινδύνου στην Ελλάδα
(πηγή http://www.ita.org.gr/library/Downloads/docs/Annexes%CE%B9%20V5_Final.doc)

No	ΠΕΡΙΟΧΗ	ΣΕΙΣΜΙΚΟ-ΤΗΤΑ	ΚΛΙΜΑ-ΚΑ ΚΙΝΔΥΝΟΥ	ΣΕΙΣΜΙΚΟΣ ΚΙΝΔΥΝΟΣ
1	Αθήνα	Χαμηλή	56.13	Πολύ Υψηλός
2	Θεσσαλονίκη	Χαμηλή	13.11	Πολύ Υψηλός
3	Δωδεκάνησα	Υψηλή	7.35	Υψηλός
4	Κορινθιακός-Πατραϊκός Κόλπος	Υψηλή	7.26	Υψηλός
5	Κρήτη	Υψηλή	6.84	Υψηλός
6	ΝΔ Πελοπόννησος	Πολύ Υψηλή	6.69	Υψηλός
7	ΝΑ Κυκλάδες	Υψηλή	5.63	Μέσος
8	Κεφαλονιά-Λευκάδα-Ζάκυνθος	Πολύ Υψηλή	5.39	Μέσος
9	Κεντρική Μακεδονία	Πολύ Υψηλή	5.11	Μέσος
10	Λέσβος	Υψηλή	5.00	Μέσος
11	Εύβοια	Μέση	4.49	Μέσος
12	Ικαρία-Σάμος	Μέση	4.44	Μέσος
13	Κέρκυρα-Ήπειρος	Μέση	3.77	Χαμηλός
14	Θεσσαλία	Χαμηλή	2.56	Χαμηλός
15	Χίος	Χαμηλή	2.55	Χαμηλός
16	Κεντρική Πελοπόννησος	Χαμηλή	1.79	Πολύ Χαμηλός
17	ΒΔ Μακεδονία	Μέση	1.50	Πολύ Χαμηλός
18	Βόρειες Σποράδες	Χαμηλή	1.39	Πολύ Χαμηλός
19	Λήμνος-Σαμοθράκη	Χαμηλή	1.31	Πολύ Χαμηλός
20	ΒΔ Κυκλάδες	Πολύ Χαμηλή	1.21	Πολύ Χαμηλός
21	Δυτική Μακεδονία	Πολύ Χαμηλή	1.08	Πολύ Χαμηλός
22	Ανατολική Χαλκιδική	Πολύ Χαμηλή	1.05	Πολύ Χαμηλός
23	Ανατολική Μακεδονία-Θράκη	Πολύ Χαμηλή	1.00	Πολύ Χαμηλός

Πίνακας 3: Κλιματικά δεδομένα περιοχής Δράμας

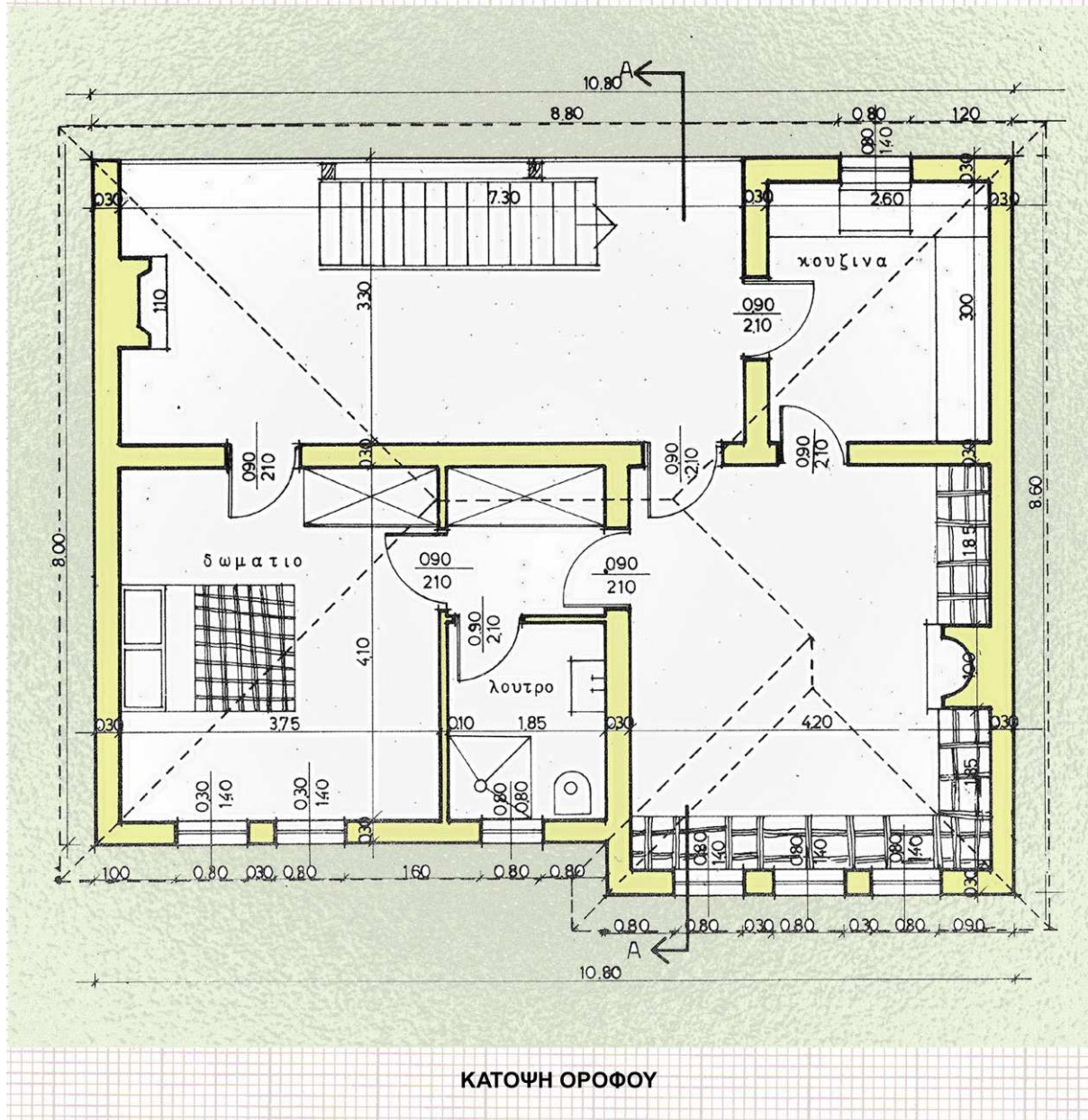
Πηγή :Μετεωρολογικός Σταθμός Καπνολογικού Ινστιτούτου Δράμας Γεωγραφικό μήκος/πλάτος: 24,09/41,09 Ύψος σταθμού: 74 μ.

Μήνας	Μέση Θερμοκρασία αέρα 24ωρου °C	Απόλυτη μέγιστη Θερμοκρασία °C	Απόλυτη ελάχιστη θερμοκρασία °C	Σχετική υγρασία %	Ώρες ηλιοφάνειας	Βροχόπτωση σε mm	Ολική ηλιακή ακτινοβολία σε οριζόντιο επίπεδο	Μέση νέφωση	Ταχύτητα ανέμου
Ιαν.	4,42	16,1	-7	75,3	98	33	50	8	0,3
Φεβρ.	6,05	18,4	-5,3	69,2	111,9	57,8	65	5,7	0,4
Μάρτ.	9,07	22,9	-2,5	67,9	107,2	40,3	105	5,8	0,4
Απρ.	13,96	25,6	2,45	63,7	132,7	50	145	6	0,4
Μαϊ	17,7	31,5	5,2	61,1	161	51,2	188	5,6	0,4
Ιουν.	23,9	35,3	10,6	64,3	209,2	50,6	209	6,2	0,4
Ιουλ.	27	36,8	14,05	50,5	230	44,1	215	5,2	0,4
Αυγ.	26,8	37	12,86	49,9	230,1	28,4	193	4,9	0,6
Σεπτ.	22,7	34,5	9,13	53,8	168,1	22,4	145	3,6	0,3
Οκτ.	17	30,4	2,73	64,3	135	31	99	3,2	0,3
Νοε	9,2	21,5	-2,13	74,8	101,2	74,3	58	4,4	0,3
Δεκ.	5,02	15,8	-5	77,4	93,6	58,1	45	5,6	0,6
Μέσος όρος έτους	15,24	27,15	2,924167	64,35			126,42	5,35	
Ετήσιο σύνολο					1778	541,2	1643,42		

ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ IV-ΣΧΕΔΙΑ

ΠΑΡΑΔΟΣΙΑΚΟ

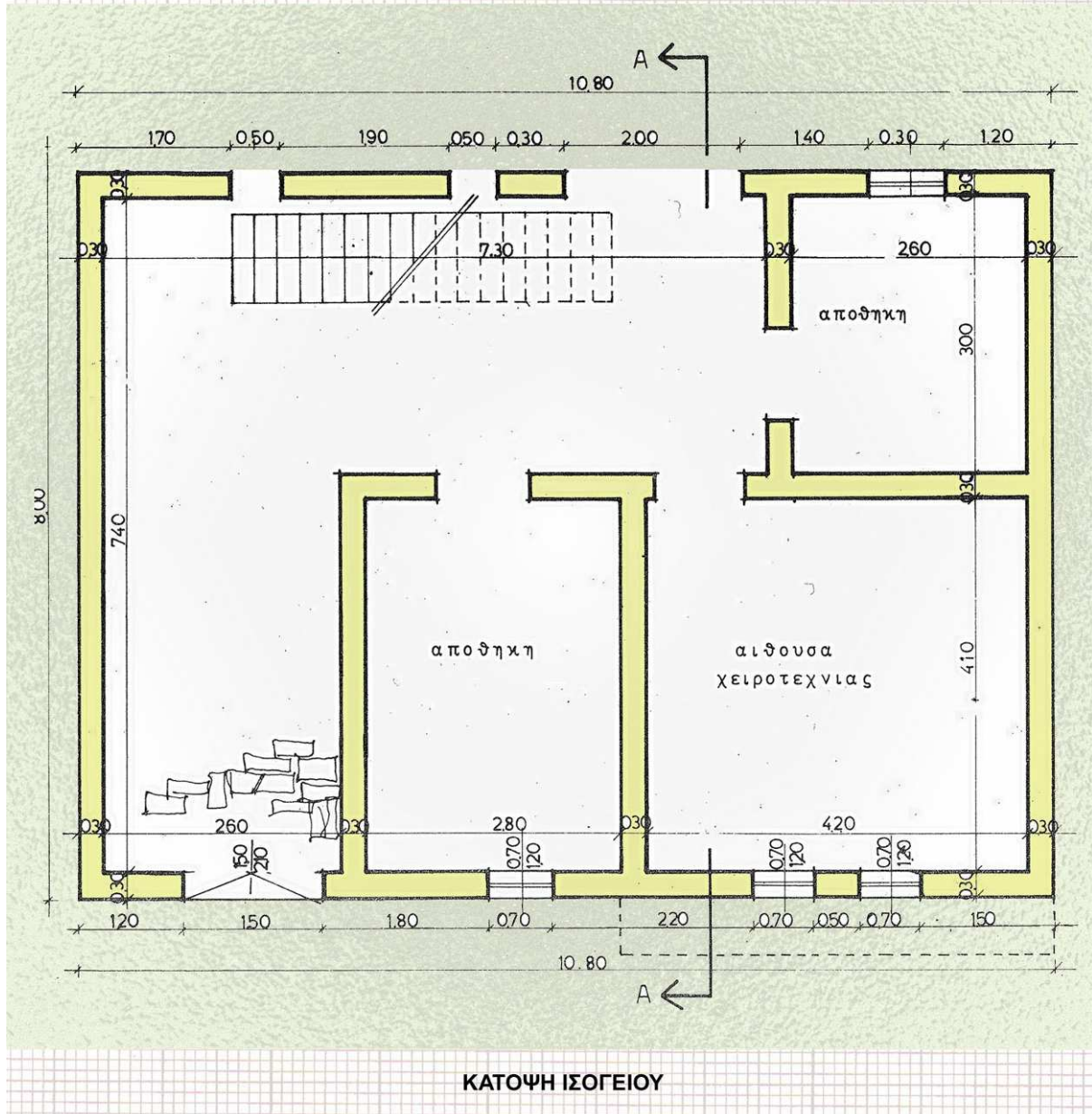
ΜΑΚΕΔΟΝΙΑΣ ΤΥΠΟΣ -1 65,0 ΤΕΤΡ. Μ.

Σχέδιο 1: Κάτοψη ορόφου νεόδμητου σπιτιού Μακεδονικού τύπου
(πηγή: http://e-domisi.gr/index.php?option=com_content&view=category&id=15&Itemid=47)

ΠΑΡΑΔΟΣΙΑΚΟ

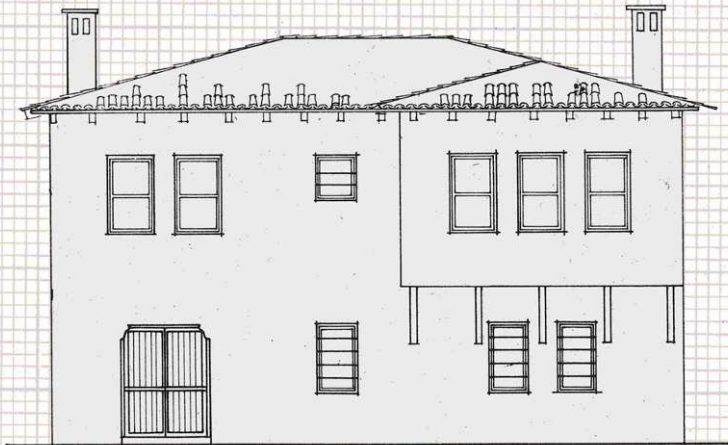
ΜΑΚΕΔΟΝΙΑΣ ΤΥΠΟΣ -1 65,0 ΤΕΤΡ. Μ.

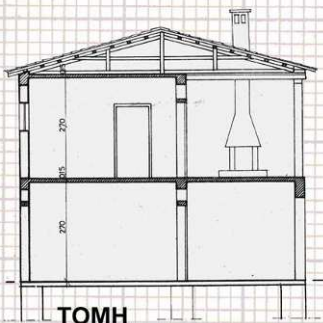
Σχέδιο 2: Κάτοψη ισογείου νεόδμητου σπιτιού Μακεδονικού τύπου
(πηγή: http://e-domisi.gr/index.php?option=com_content&view=category&id=15&Itemid=47)

ΠΑΡΑΔΟΣΙΑΚΟ

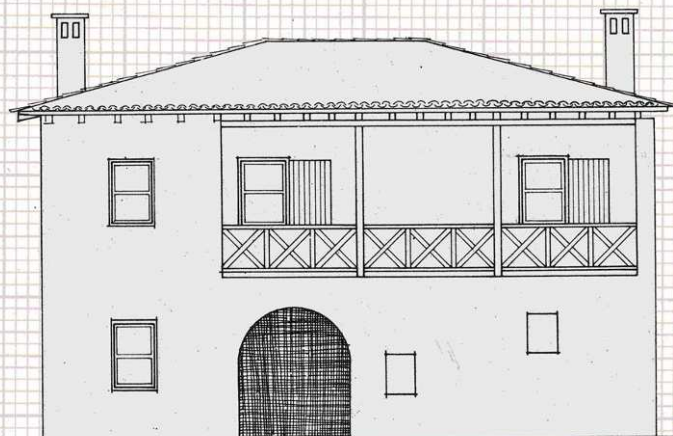
ΜΑΚΕΔΟΝΙΑΣ ΤΥΠΟΣ -1 65,0 ΤΕΤΡ.Μ

ΟΨΗ ΣΤΟ ΔΡΟΜΟ

ΤΟΜΗ

ΟΨΗ ΣΤΗΝ ΑΥΛΗ

Σχέδιο 3: Όψεις και τομή νεόδμητου σπιτιού Μακεδονικού τύπου
(πηγή: http://e-domisi.gr/index.php?option=com_content&view=category&id=15&Itemid=47)

ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ V-ΕΙΚΟΝΕΣ

Εικόνα 1. Η φυσική βλάστηση είναι έντονη στα περίχωρα του οικισμού της Καλλιθέας
(<http://kallithea-dramas.blogspot.com/>)

Εικόνα 2. Ο οικισμός είναι κτισμένος σε έντονο ορεινό ανάγλυφο
(<http://kallithea-dramas.blogspot.com/>)

Εικόνα 3. Τα ρέματα είναι άφθονα στην περιοχή.
(<http://kallithea-dramas.blogspot.com/>)

Εικόνα 4. Η θέα προς την πεδιάδα της Δράμας και το Φαλακρό όρος είναι εντυπωσιακή .
(<http://kallithea-dramas.blogspot.com/>)

Εικόνα 5. Η φυσικές πηγές-κρήνες είναι άφθονες στην περιοχή .
(<http://kallithea-dramas.blogspot.com/>)

Εικόνα 6. Η φυσικές πηγές-κρήνες είναι άφθονες στην περιοχή .
(<http://kallithea-dramas.blogspot.com/>)

Εικόνα 7. Τα σπίτια είναι κατασκευασμένα από πέτρα για το ισόγειο και από μπαγδατί στον όροφο και βεράντα. Υπάρχει επίσης σαχισί .Διακρίνονται τα ξύλινα δεσίματα στον πετρόκτιστο τοίχο. Η στέγη προεξέχει, είναι ξύλινη με βυζαντινά κεραμίδια
(<http://kallithea-dramas.blogspot.com/>)

Εικόνα 8. Πετρόκτιστο ισόγειο με ελαφρότερη κατασκευή στον όροφο Διακρίνεται τζάκι στο ισόγειο και σαχισί.
(<http://kallithea-dramas.blogspot.com/>)

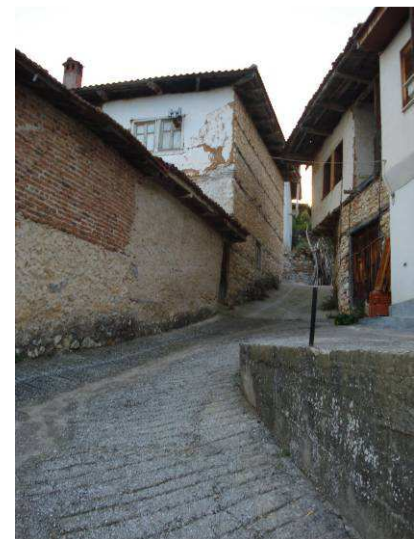
Εικόνα 9. Ανακαινισμένο με σεβασμό στην αρχιτεκτονική παράδοση κτίσμα.
(<http://kallithea-dramas.blogspot.com/>)

Εικόνα 10. Παραδοσιακό σπίτι δίπλα σε νεότερο.
(<http://kallithea-dramas.blogspot.com/>)

Εικόνα 11. Κατηφορικό δρομάκι εντός του οικισμού με τσιμεντένια επίστρωση .
(<http://kallithea-dramas.blogspot.com/>)

Εικόνα 12..Ανηφορικός στενός δρόμος ανάμεσα σε σπίτια.
(<http://kallithea-dramas.blogspot.com/>)

Εικόνα 13. Κεντρικός δρόμος που ακολουθεί τις ισοψείς του εδάφους .
(<http://kallithea-dramas.blogspot.com/>)

Εικόνα 14.Κεντρικός στενός δρόμος με επίστρωση ασφάλτου.
(<http://kallithea-dramas.blogspot.com/>)

Εικόνα 15. Λεπτομέρεια πετρόκτιστης περίφραξης αυλής με ξύλινα δεσίματα και ξύλινη μεγάλη πόρτα .
(<http://kallithea-dramas.blogspot.com/>)

Εικόνα 16. Η περίφραξη ακολουθεί τη διαμόρφωση του φυσικού εδάφους Είναι δίμετρη πετρόκτιση και πάνω από την ξύλινη είσοδο διακρίνεται στέγαστρο με βυζαντινά κεραμίδια
(<http://kallithea-dramas.blogspot.com/>)

Εικόνα 17. Ο Ναός Αγίου Αθανασίου. Η εκκλησία αναγέρθηκε το 1832 με 1835, διαθέτει γυναικωνίτη και χαγιάτι, ενώ το πυργοειδές καμπαναριό κτίστηκε με πελεκητή πέτρα το 1869.
(<http://kallithea-dramas.blogspot.com/>)

Εικόνα 18. Το παλιό Δημοτικό σχολείου του χωριού .
(<http://kallithea-dramas.blogspot.com/>)

Εικόνα 19. Λεπτομέρεια κατασκευής ισογείου από πέτρα με ξύλινα δεσίματα και ορόφου από ξύλο (μπαγδατί).
(πηγή: Προσωπικό αρχείο Α.Πασχαλίδου 21/10/2011)

Εικόνα 20. Λεπτομέρεια προεξέχοντος ορόφου για καλύτερο προσανατολισμό.
(πηγή: Προσωπικό αρχείο Α.Πασχαλίδου 21/10/2011)

Εικόνα 21. Λεπτομέρεια καμινάδων από τζάκια για θέρμανση το Χειμώνα.
(πηγή: Προσωπικό αρχείο Α.Πασχαλίδου 21/10/2011)

Εικόνα 22. Λεπτομέρεια κουφωμάτων με ξύλινα χωρίς γρίλιες παντζούρια καθώς και δείγμα σιδεριάς για ασφάλεια.
(πηγή: Προσωπικό αρχείο Α.Πασχαλίδου 21/10/2011)

Εικόνα 23. Λεπτομέρεια μεγάλης προεξοχής στέγης για καλύτερη σκίαση (Δυτικός προσανατολισμός).
(πηγή: Προσωπικό αρχείο Α.Πασχαλίδου 21/10/2011)

Εικόνα 24. Συντηρημένη παραδοσιακή κατοικία με παράταιρο σύστημα κλιματισμού.
(πηγή: Προσωπικό αρχείο Α.Πασχαλίδου 21/10/2011)

Εικόνα 25. Ανοιχτός εξώστης (χαγιάτι) με Νότιο προσανατολισμό .

(πηγή: Προσωπικό αρχείο Α.Πασχαλίδου 21/10/2011)

Εικόνα 26. Συντηρημένη κατοικία με μη αρμόζουσες αρχιτεκτονικά προσθήκες .

(πηγή: Προσωπικό αρχείο Α.Πασχαλίδου 21/10/2011)

Εικόνα 27. Συντηρημένη κατοικία με σαχνισί προς το Νότο .

(πηγή: Προσωπικό αρχείο Α.Πασχαλίδου 21/10/2011)

Εικόνα 28. Συντηρημένη κατοικία με σαχνισί προς το Νότο .

(πηγή: Προσωπικό αρχείο Α.Πασχαλίδου 21/10/2011)

Εικόνα 29. Εμφυτευμένες πέτρες αντί για σκαλοπάτια .

(πηγή: Προσωπικό αρχείο Α.Πασχαλίδου 21/10/2011)

Εικόνα 30. Ποικίλα παράταιρα κουφώματα σε μία παραδοσιακή κατοικία. Μεγάλος αριθμός στον όροφο προς το Νότο .

(πηγή: Προσωπικό αρχείο Α.Πασχαλίδου 21/10/2011)

Εικόνα 31. Κατοικίες εν σειρά με πρόσωπο στο ανηφορικό δρομάκι .

(πηγή: Προσωπικό αρχείο Α.Πασχαλίδου 21/10/2011)

Εικόνα 32. Υψηλός πέτρινος μαντρότοιχος με μεγάλη ξύλινη αυλόπορτα, προστατεύει και διαφυλάσσει την ιδιωτικότητα .

(πηγή: Προσωπικό αρχείο Α.Πασχαλίδου 21/10/2011)

Εικόνα 33. Κατοικία με νεοκλασικά στοιχεία .

(πηγή: Προσωπικό αρχείο Α.Πασχαλίδου 21/10/2011)

Εικόνα 34. Δύο δικαιούχοι , δύο επιλογές .

(πηγή: Προσωπικό αρχείο Α.Πασχαλίδου 21/10/2011)

Εικόνα 35. Φυσικό πλάτωμα, που είναι σήμερα η πλατεία του άνω παλιού συνοικισμού.

(πηγή: Προσωπικό αρχείο Α.Πασχαλίδου 21/10/2011)

Εικόνα 36. Κλειστό χαγιάτι νότιου προσανατολισμού .

(πηγή: Προσωπικό αρχείο Α.Πασχαλίδου 21/10/2011)

Εικόνα 37. Εγκαταλελειμμένο κτίριο με κλειστό ξύλινο χαγιάτι νότιου προσανατολισμού .

(πηγή: Προσωπικό αρχείο Α.Πασχαλίδου 21/10/2011)

Εικόνα 38. Παραδοσιακό κτίριο του οποίου το ισόγειο έχει μετατραπεί σε παραδοσιακό καφενείο .

(πηγή: Προσωπικό αρχείο Α.Πασχαλίδου 21/10/2011)

Εικόνα 39. Παραδοσιακό εκκλησάκι Αγ.Παρασκευής .

(πηγή: <http://kallithea-dramas.blogspot.com/>)

Εικόνα 40. Μικρός καταρράκτης από ρέμα της περιοχής .

(πηγή: <http://kallithea-dramas.blogspot.com/>)

Εικόνα 41. Εγκαταλελειμμένη παραδοσιακή κατοικία .

(πηγή: <http://kallithea-dramas.blogspot.com/>)

Εικόνα 42. Συντηρημένες παραδοσιακές κατοικίες με και χωρίς σαχισί

(πηγή: <http://kallithea-dramas.blogspot.com/>)

Εικόνα 43. Οι παιδικές κατασκηνώσεις Καλλιθέας

(πηγή: <http://kallithea-dramas.blogspot.com/>)

Εικόνα 44. Το Δημοτικό σχολείο Καλλιθέας

(πηγή: <http://kallithea-dramas.blogspot.com/>)

9 786188 159921

ISBN 978-618-81599-2-1